БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 204 (9958) | 1962 оной августын 29, среда | Сэн 2 мүнгэн

Пакистанай поэт, ниитын ажал ябуулагша Фаиз Ахмад Фаизда ...хоорондын ленинскэ шан барюулагдаба

...истанай поэт, ниитын ...ябуулагшад Фаиз Ахмад ...а «Арадуудай хоорон... эб найрамдал бэхижүүл... түлөө» Уласхоорондын ...скэ шан барюулгада зо...гдаhан баярай суглаан... ...баадалсахын тулада Мо...ай ажалшадай болон ...итын түлөөлэгшэд, нау... соёл культурын элитэ ... ябуулагшад, уран зо...од, поэдүүд, гадаадын ...удhаа ерэhэн айлшад ...тын 27-до Кремлиин ...ой Свердловско зал соо ...раа.

...рэй 3 час. Ахмад Фаиз, ...хоорондын ленинскэ шан ...о комитедэй түрүүлэгшэ ...емик Д. В. Скобельцын, ...скэ шан олгохо комите... гэшүүд кинорежиссер ... Александров, уран зо...шод болон поэдүүд Лео... Соболев, Анатолий Соф..., Алексей Сурков, Нико... Тихонов, Гадаадын оро...тай хани барисаа, соёл ...турын холбоо байгуулха ...скэ бүлгэмүүдэй союзай ...диумэй түрүүлэгшын ор... Е. В. Иванов болон бу... тэрэшэлэн Пакистанhаа ...Р-тэ байдаг элшэн сайд ...ршад Хусейн президиум... ...уринуудаа эзэлээ.

...мад Фаизые, эб найрам...ай түлөө хүдэлөөнэй бусад ... ажал ябуулагшадые сугларагшад халуунаар амаршалаа.

...Ахмад Фаизые шагнаха тухай тоггоол уншагдаба. Уласхоорондын ленинскэ шангай лауреадай дипломые, алтан медалине шагнагдагшада Д. В. Скобельцын барюулаа.

Академик үгэ хэлэжэ, дээдэ хайрада хүртэхэ ёhоороол хүртэhэнтэйнь дашарамдуулан, Ахмад Фаизые амаршалаад, арадуудай хоорондын эб найрамдал, хани барисаа бэхижүүлхэ зорилготой hайн hайхан ажал ябуулгадаа шэнэ амжалта түйлахыень лауреадта хүсөө.

Эб найрамдал хамгаалха советскэ комитедэй түрүүлэгшэ Николай Тихонов, СССР-эй Уран зохёолшодой союзай правлениин секретарь Алексей Сурков, Ази, Африкын оронуудтай hанал нэгэдэлгын советскэ комитедэй түрүүлэгшын орлогшо Анатолий Софронов, Азиин арадуудай институдай зүгhөө Е. П. Челышев ленинскэ шангай шэнэ лауреадые үнэн зүрхэнhөө халуунаар амаршалаа.

Удаань Уласхоорондын ленинскэ шангай лауреат Фаиз Ахмад Фаиз харюугай үгэ хэлээ. Энэ үгыень сугларагшад ехээр hонирхон, анхаралтайгаар шагнаhан байна.

(ТАСС).

Мүнөөнэй капитализмын ...удалнуудаар уласхоорондын уулзалга

...ОСКВА, августын 27. (...СС). Уласхоорондын уул... мүнөөдэр Москвада ...ээ. Европо, Ази болон ...икын 23 ороной маркси...-ленинскэ наукын түлөө...эд энэ уулзалгада хабаа...жа, мүнөөнэй капитализ... асуудалнуудаар hанам...уд тухайгаа хөөрэлдэнэ. ...Р-эй Науканuудай акаде... дэлхэйн экономикын бо... уласхоорондын харилсаа...ай институт, «Эб найрам...ай болон социализмын ...алнууд» гэжэ журнал ...уулзалгые эмхидхээ. «Гү...-монополистическэ капи...ам болон империалис оро...ай мүнөөнэй политика», ...ухы дэлгүүр», тэрэнэй ...омическа болон политиче... асуудалнууд», «Мүнөөнэй ...ализмын эрхэ байдалда ...мэришэн ангиин байда... болон тэмсэлэй асуудал... тэhэн гурбан гол зүйл ...эн хэлсэгдэхэ юм.

«Эб найрамдалай, социализмын асуудалнууд» гэжэ журналай шеф-редактор А. М. Румянцев уулзалгые нээхэдээ, иигэжэ онсолон тэмдэглээ. Олон ороной коммунистнуудай хамтын хүсэлэл оролдолгын ашаар марксистско-ленинскэ теори мүнөө үедэ хүгжэжэ байна. Тэрэ уулзалгада хабаадагшадые КПСС-эй Центральна Комитедэй зүгhөө амаршалаад, урагшатай hайнаар хүдэлмэрилхыень тэдэндэ хүсөө.

Удаань академик А. А. Арзуманян элидхэл хэхэдээ, мүнөөнэй капитализмын зүрилдөөнүүд тухай хэгдэhэн шэнжэлэлгэнүүдэй дүнгүүд тухай дэлгэрэнгыгээр хэлээ. Дэлхэйн экономикын болон уласхоорондын харилсаануудай институт эдэ шэнжэлэлгэнүүдые хэhэн байна.

Үдэшын заседани дээрэ үгэ хэлэлгэ эхилээ. Тим Бак (Канада) түрүүлжэ үгэ хэлэбэ.

Таряалан дээрэхэ мэдээсэлнүүд

ХОРИ. (Телефоноор абтаба). Ороohо тарянай баян ургаса ургуулhан Анаагай совхозой механизаторнууд хуряалгын хүдэлмэриие эмхитэйгээр ябуулжа байнхай. Эндэхи комбайнер нүхэр Б. Ринчинов «С-6» комбайнаар 5 үдэрэй туршада 150 гектарай баал суглуулан сохёо. Тиигэжэ тэрэнэй агрегат мүрысөөндэ түрүү hуури эзэлжэ, дамжуулгын улаан туг, мүнгэн шанда хүртөө. Лафетнэ жаткын машинистнуудай дундаhаа хоёрдохи фермын механизатор Павел Лосев мүрысөөндэ илаба.

Хүрбын совхозой механизаторнууд ажалаа бүтээсэтэйгээр эмхидхэнэ. Лафетнэ жаткын машинист В. И. Кожевников хоёр үдэрэй туршада 50 гектар таряа хадаа.

ГАБШАГАЙШУУЛ

КАБАНСК. Эндэхи нютагай үйлэдбэриин управлениин Шергинэй совхозойхид таряа хуряалгые сентябриин 15 болотор дүүргэхэ зорилго табинхай. Ороohо тарянайнь ехэнхи амяарлан хуряагдажа эхилээ.

Энэ зорилгонуудаа бэелүүлхын тулада совхозой механизаторнууд оролдосотойгоор ажаллана. Жэшээлхэдэ, эндэхи механизаторнууд Денис Андриянович Метешев, И. В. Куржумов гэгшэд «СК-3» комбайнуудаа hайнаар заhабарилжа, амяарлан хадалгада таарулан тодхоо. Хүдэлмэриин эхилhэн сагhаа хойшо hаадгүйгөөр ажаллана, үдэр бүриингөө даалгабарине үлүүлэн дүүргэнэ.

— Комбайнуудаа найдамтайгаар заhажа абаа hэмди. Зарим үдэртэ халаан соогоо 25—30 гектар хүрэтэр хадагдана. Машинануудаа бүтээсэтэйгээр ашаглажа, үдэртэ 25 гектар хүрэтэр баалнуудые хуряажа сохихо hаналтайбди,—гэжэ тэдэнэр мэдүүлнэ.

Ажалай үндэр бүтээсэ түйлахынгаа хажуугаар механизаторнууд хэжэ байhан ажалаа шанартайгаар бүтээнэ. Тэдэнэй агрегадууд ехэ полинуудта хадажа байхадаа загонуудыень утаар татадаг. Газарайнгаа заха булангаар ургажа байhан ороohо таряа үлөөнгүйгөөр хадана. Тиигэжэ ажаллахада баалнууд нэгэ адляар жэрылдэжэ табигдадаг, комбайнуудаар суглуулан сохиходо таатай болоно бшуу.

Мүн тус совхоздо малда шэмэтэ тэжээл горьтой бэлэдхэгдэжэ абтана. Нёдондоной хидо орходоо хэдэ дахин ехэ силос дарагдаха. Энэ хүдэлмэридэ илангаяа эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байhан эндэхи механизатор Николай Оскорбиниие магтахаар. Тэрэ хүдэлмэриин эхилhэн сагhаа хойшо hаадгүйгөөр ажаллажа, бүхыдөө 1300 гаран тонно силосэй ногоо хуряагаа.

— Тракторист Ли Шу-Шаминии даадаг комбайные шэрэдэг юм. Машинануудаа hайса харууhалжа байдагбди. Тиигэжэ hаадгүйгөөр ажаллапабди. Үдэрэйнгөө даалгабари 1,5 дахин үлүүлэн дүүргэнэбди,—гэжэ нүхэр Оскорбин бидэнтэй уулзахадаа хөөрэбэ.

Силос хуряадаг комбайнууд бүлэглэжэ хүдэлнэ. Һүүлэй хэдэн хоногой туршада нүхэр Оскорбинтой сугтаа механизатор Григорий Вторушин ажаллаhан байна. Тэрэнэй агрегадайхид мүн лэ hайнаар ажаллажа, хамта 1000 гаран тонно силосэй ногоо хуряажа абаа. Ажалай ниимэ амжалта түйлахадаа механизаторнууд үглөөгүүр эртэ ажаллаа гараад, hүниин харанхы болотор хүдэлнэ.

Манай корр.

Республикын колхоз, совхозуудта ургаса хуряалгын болон ороohо таряа, овощ гүрэндэ тушаалгын ябаса тухай

1962 оной августын 25-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд, үйлэдбэриин управлени	Бүхыдөө хуряагдаhаниинь: Ороohото бодолой бобово ургамалнууд	Бүхыдөө хуряагдаhаниинь: Тэрэнэйнь сохигдожо абтаhан	Бүхыдөө хуряагдаhаниинь: Кукуруза	Гүрэндэ тушаалга: Ороohо таряа	Гүрэндэ тушаалга: Овощ
Баргажанай	33	25	39	13	4
Кабанскын	27	3	29	2	0,9
Прибайкалиин	17	14	66	—	2
Түнхэнэй	25	6	27	—	2
КАБАНСКЫН УПРАВЛЕНИДЭ (бүхыдөө)	23	15	36	4	2
Бэшүүрэй	24	4	26	3	5
Зэдын	16	3	23	—	1
Захааминай	1	—	17	—	—
Хяагтын	23	3	13	0,3	3
ХЯАГТЫН УПРАВЛЕНИДЭ (бүхыдөө)	19	3	21	0,3	3
Яруунын	14	—	18	—	—
Хориин	21	3	31	1	—
ХОРИИН УПРАВЛЕНИДЭ (бүхыдөө)	21	2	30	0,4	—
Загарайн	25	3	25	—	6
Сэлэнын	18	7	19	0,1	25
Мухар-Шэбэрэй	9	3	40	0,1	0,8
Тарбагатайн	6	3	43	—	3
УЛААН-ҮДЫН УПРАВЛЕНИДЭ (бүхыдөө)	13	5	31	0,1	11
Республикын туршалгын станци	29	16	38	—	—

Гахай үсхэбэрилхэ түрүү арга үргэнөөр нэбтэрүүлхэ

Коммунизм байгуулжа байгаа совет хүнүүдэй зохёон байгуулхы ажал бурьялма булаг мэтэ үдэр бүри шэнэ шэнэ илалта, амжалта асаржа байдаг. Ямар нэгэн үүсхэл эдэбхиин бадаран гарадаг ушар хадаа манай ажабайдалдахи шэнжэ тэмдэгүүдэй нэгэн болонхой. Арад зоной гүн дундаhаа гаража байдаг эдэбхи үүсхэл барагдашагүй.

Совет ороной бүхы ажалшадтал адли Буряад ороной хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд энэ жэлдэ эдеэ хоолой зүйл элбэг ехээр абажа, гүрэндэ худалдахаар шиидэнхэй. Хүдөө тосхоной бүхы ажалшадта хандаhан Хандалга соогоо КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй зааhанай ёhоор колхоз, совхоз бүхэн эдеэ хоолой зүйлнүүдые ехээр абадаг болохын тула тодорхой хэмжээнүүдые хараалаад, бэелүүлжэ байна. Зарим ажахынууд бүри hаяар 1963—1964 онуудта мяха абаха түрүүшын шата дабаха зорилгоёо бэелүүлхын түлөө шанга тэмсэл дэлгэрүүлэнхэй.

Ойрын жэлнүүдэй туршада мяха бүри ехээр абахын тулада гахай үсхэбэрилхэ хэрэг түйлай ехэ удха шанартай. Манай Буряад орондо гахай үсхэбэрилгые олзо доход ехэтэй, хүгжэнги hалбари болгохо тухай эндэ хэлэгдэнэ.

Гахай үсхэбэрилгэдэ түрүү арга хэрэглэhэн газарта ажалайнь үрэ дүн hайн, бусадай жэшээ абамаар. Жэшээ болгон Кабанскын аймагай «Шергинскэ» совхозые абаад үзэе. Тус совхозой дирекци, партийна комитет мяха ехээр абаха арга боломжонуудаа хаража үзөөд, тодорхой хэмжээ ябуулга бэелүүлжэ байна. 1961 оной хабар гахайнгаа фермые томодхожо, түрүү аргаар эрхилхэ гэhэн юм. Тиигэжэ тус тустаа мэргэжүүлэгдэhэн фермэнүүд—цехүүд байгуулагдаа бэлэй. Гахайн мяха абаха хэрэг эндэ конвейер мэтээр эмхидхэгдэнхэй. Һара бүхэндэ абаха поршоонхонуудай, шахагдаха гахайн тоо, ондоогоор хэлэхэдэ, мяха абалга тодорхойгоор түсэблэгдэнхэй. Гахайн мяха абадаг «фабрикадань» хоёр мянга гаран гахай шахагдажа байна. Поршоонхын гараhанhаа хойшо 8 hарын туршада шахан таргалуулаад, гүрэндэ тушаана. Тиихэдэнь поршоонхо бүхэниинь 70—90 килограмм татана. Байгша оной түрүүшын хахад жэл соо 1 центнер гахайн мяха абалгада 69 түхэригэй гаргаша гараhан байгаа. Мүнөө жэлдэ тус совхоз гурба мянга шахуу центнер гахайн мяха абаха юм.

Хойто жэлдэ тус совхозой абаха бүхы мяханай хахад хубиинь гахайн мяхан байха. Иигэжэ түрүү онол аргаар гахай үсхэбэрилдэг болоходоо тус ажахы мүн эбэртэ бодо малнуудаа hайса шахажа, тарган мал гүрэндэ худалдаг болонхой. Эдэ бүгэдын ашаар «75—16» гэhэн зорилго — мяха абаха түрүүшын шата эндэ 1964 ондо дабагдаха юм. Совхоз ямар аргаар иимэ үрэ дүн түйлааб? Тус тустаа мэргэжэлтэй фермэцехүүдые эмхидхэhэнэй, гахайнуудые искусственнаар үрэжүүлхэ арга хэрэглэhэнэй ашаар гахайнь фермэ хүгжэнги hалбари болонхой. Кабанскын үйлэдбэриин управлениин бүхы ажахынууд шергинэйхидэй дүй дуршэл нэбтэрүүлжэ эхилээ.

Бэшүүрэй совхозой, тус аймагай «Победа» колхозой гахайн ажахы мүн лэ хүгжэнги, олзо доход ехэтэй hалбари болонги. Эдэ ажахынууд гахайнуудаа зунай сагта лагерьта байлгадаг, оло олоор бүлэг болгожо харадаг гуримтай.

Гэтэр гахай үсхэбэрилхэ хэрэгтэ бултадаа иимээр хангалдаггүй байна. Гахайhаа ашаархадагшье ушар али олон үзэгдэдэг. Илангаяа Хяагтын аймагай зарим ажахынуудай зүгhөө иимэ ушар үзэгдэнэ. Байгша оной түрүүшын хахад жэл соо аймаг дотор абтаhан бүхы поршоонхонуудай гурбанай нэгэ хубиинь гарзалаа. «Дружба» колхоздо, Хүдэрын, Хяагтын совхозуудта, Зэдыншье аймагай олон ажахынуудта мүн лэ олон поршоонхо гарзалаа.

Республикын колхоз ба совхозууд ерэхэ жэлэй ехеэр 150 мянгаhаа үсөөн бэшэ поршоонхонуудые абахын тулада байгша оной сентябрь болотор 24 мянган эхэ гахай илгажа, ороондо оруулха ёhотой. Теэд эхэ гахайнуудые искусственна аргаар үрэжүүлхэ хүдэлмэри олон ажахынуудта тон хангалтагүйгөөр ябуулагдана.

Нютагай үйлэдбэриин управленинүүд болон аймагуудай хүтэлбэрилэгшэд, зооветеринарна мэргэжэлтэд гахай үсхэбэрилгые эрдэм ухаанай заабариин ёhоор ябуулха, түрүү арга нэбтэрүүлхын тулада зохихо хэмжээнүүдые абаха уялгатай. Эхэ гахайнуудые илгажа, искусственна аргаар үрэжүүлхэ хүдэлмэри хаа хаанагүй түргөөр эмхидхэгдэхэ саг болоо. Тиигэбэл ерэхэ жэлдэ мяха ехээр абажа, гүрэндэ худалдаха түсэбөө дүүргэхэ арга пүхэсэл байгуулагдахань элитэ.

Энээнтэй хамта ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд түрүү арга нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ тусгаар анхаралаа хандуулха ёhотой.

Эдеэ хоолой зүйл, нэн түрүүн мяха ехээр абаха асуудалай шиидхэгдэжэ байхада, гахайн ажахые түрүү аргаар эрхилхэ гээшэ илангаяа шухала удха шанартай бшуу. Тиимэhээ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, зооветеринарна мэргэжэлтэд шергинэйхидэй жэшээгээр искусственна аргаар үрэжүүлхэ, гахайнуудые оло олоорнь байлгажа үсхэбэрилхэ түрүү арга оролдосотойгоор нэбтэрүүлхэ уялгатай.

...хойто аймаг Баргажандашье энэ жэлдэ полиин «хатанай» баян ургаса абтана. Зураг дээрэ: Хурамхаанай совхозой Һахали нютагай кукурузашан Павел Ильич Козулин ургуулhан кукуруза заяа хуряажа байна.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

Андрей Грешиловэй хүтэлбэрилдэг бага комплексно бригада Горхоной леспромхозой хүдэлмэрилэдэй дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ удаахан саг түрүүлжэ ябана. Модо бэлэдхэхэ үдэр бүриинь нормо 130 процентhээ доошо бэшээр дүүргэгдэнэ. Зураг дээрэ: (зүүн гарhаа) Андрей Грешилов өөрынгөө туhалагша Николай Чулковтой байна. Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ОРОНГЫН БЭРХЭ ХОНИШО[Н]

Нюдэндөө шэлтэй, набтаршагхан шамбай бэетэй, дүшөөд наhатай Дугар Бимбаевтай уулзажа хөөрэлдэбэл, тэрэнэй дүй дүршэлтэй танилсабал, ниилээдгүйхэн юумэ ойлгожо абахал байхат.

Дугар хонишоной шадамар бэрхээр ажаллажа байхые харабал, тэрэнэй баатар зоригтойгоор дайсантай тэмсэhэндэ, бэрхэ разведчик ябаhанда этигэнгүй байхын аргагүй.

Мүнөөшье али хониноо ямар хурьган гараа hэм гэжэ номерыншье харангүйгөөр таняад байдаг. Хонин hүрэгөө ходо адаглажа, үбшэлхээ hанаhыень гү, али уладаhан бариhыень алдангүй олоод лэ байха гэжэ сүг хүдэлдэг хонишодынь Дугарай бэрхые, хёрхые гайхадаг.

— Үгэй энэнии бүри үхибүүн ябахын мал танихадаа бэрхэ, хёрхо юм hэн,— гэжэ түрэhэн ахань хэлэжэ hуугаа hэн.

Малшан хүн тиимэ хёрхо байхадаал hайн ха юм даа. hүрэг соо ябахадаа hуларжа захалhан малые саг соонь обёороогүй hаа, бүри муудажа, үхэл гарзаданье орожо болохо.

Хёрхо байхаhаа гадна, малшан хүндэ зориг хэрэгтэй. Тиимэ зориг Дугарта бии. Хонишон болоhонhоо хойшо тэрээндэ хэды олон бэрхэшээл дайралдааб? Үбэлэй, хабарай хагсуу сагта үбhэ тэжээлээр дутамаг байжа, ямаршье хүйтэн, hалхитай үдэр байг хонидоо туугаад бэлшээридэ гарахаш. Хонидой хурьгалха үедэ унтаха нойроо мартажа, үдэр hүниие мэдэнгүй ажаллахаш. Хони, хурьгадай үбшэлхэдэнь hанаанда абтахаш. Эдэ бүгэдые эрэлхэг зоригтойл хүн дабажа гараха ха юм.

— Хонид гээшэмнай бэлшэхэдээл тэбээрдэг амитад,— гэжэ Дугар Будацыренович хэлэдэг.

Теэд энээниие миил ёhын тэдыдэ хэлэдэггүй, харин үнэн сэдьхэлhээ оролдон ажаллажа, жэлэй дүрбэн сагта хонидоо hайса бэлшээхэ гэжэ эрмэлзэдэг заншалтай.

—Сула hайн түл абаха гээл hаа, хонидтоо бүри зун байхаhаа хүшэ абхуулха хэрэгтэй. Зунай эхин hарада эхэ хонидоо хурьгадhаань hалгаагаад, тэдэнээ оролдосотой hайнаар харууhалжа, бэлшээжэ, урэжүүлгэдэ бэлэдхэдэгбди. hайнаар бэлшэжэ, таргалhан хонид саг соогоо ототой боложо, искусственна аргаар үрэжүүлхэдэ аргабэшэ хээлитэй болодог гээшэ. Тиимэ хонидоо бүрил нарин нягтаар харууhалжа, эдеэлүүлжэ, намартаа тарянай узуурта бэлшээжэ, таргыень хүсөөдэгбди. Хониднай үбэлжэлгэдэ ороходоо жэгдэ hайн хүшэтэй байдаг. Нэгэшье муудаhан, hүрэгhөө таhармаар хонин байдаггүй. Саашадаа бидэнэр хонидойнгоо намарай хүшыень алдуулхагүй гэжэ оролдонобди. Тэрэнэй түлөө үбэлжэлгын эхилхэлээр хонидтоо үдэшэ, үглөөниинь алгадгүй үбhэ, тэжээл үгэжэ байгаад, үдэрынь адуулнабди. Хээли ехэтэй, хурьгалха ойртоhон хонидоо hара урид газаагаа барижа, үдэртөө 3—4 дахин эдеэлүүлнэбди. Хоёр дахин уhалнабди. Тиигэжэ байхадаа шэнэ түл абаха байраяа, хаалта хаамагуудаа, бусад хэрэгсэлнүүдээ бэлдэнэбди,—гэжэ Дугар хонишон дүй дүршэлтэйнь танилсахаяа ерэhэн залуу хонишодто хөөрэжэ байхыень дуулаа hэм.

— Зундаа хонидоо хэр эртэ бэлшээридэ гаргадагбта?—гээд нэгэ залуухан хонишон hонирхобо.

— Одоо энэ зүйтэй асуудал. Бидэнэр хонидоо үдэр бүри үүр сайража байха үеэр лэ бэлшээридэнь туудагбди. Зургаан жэл хүдэлжэ байхадаа, үглөөнэй наранай гарахада хонидойнгоо хашаандаа хаалгатай байhан ушар hананагүйб. Хонидой бэлшээридээ хүрөөд лэ байхада наран бултайдаг. Малые саг үргэлжэ нэгэ хэмдэ бэлшээгээд, уhалаад, эдеэлүүлээд байхада, тэрээндэ дададаг юм.

Манай хонид үглөөнэй 4 часта хүл дээрээ бодонхой байдаг,—гэжэ дүршэлтэй хонишон харюусаа hэн.

Теэд хонидые бэлшээридэнь юрэл туужархиха бэшэ, харин тэдэниие шадажа адуулха тушаа залуушуулда хөөрэжэ үгөө.

— Хонидые зунай сагта адуулхын тула бэлшээриеэ hайса мэдэхэ, хаана ямар ногоотойб, хаанаhаа хэды багта hэбшээлдэг бэ, жабарладаг бэ гэжэ ойлгохо хэрэгтэй. Бидэнэр үглөөгүүр хонидоо хойшонь туудагбди. Юуб гэхэдэ, энэ үедэ хойноhоо Хүйтэн Булагай жабар үлеэдэг. Тиигээд Хёлгын жабарай бууxалаар, хонидоо эрьюулжэ, баруун урагшань бэлшээдэгбди. Үдэшэлэн тээшэ Баян-Голhоо жабарладаг. Энээхэн үедэ hүрэгөө баруун хойшонь заладагбди. Иигэжэ хонидые жабар өөдэ бэлшээхэдэ дуратайгааршье ябадаг, hайнааршье эдеэлдэг юм,—гээд Дугар Будацыренович тоб байса хэлэбэ.

— Жэлэй бэшэ сагтань хонидые яажа бэлшээдэг гээшэбта?—гээд hонирхобобди.

—Февралиин 15-даар саhан хайлажа, уhан шулбы эхилдэг. Мартын тэн багаар урга гарадаг. Энээхэн үедэ хонид бэлшээридээ гүйлдэхээ hанадаг. Тиихэдэнь хонин hүрэгөө наруули газарта ээрэдэг гээшэбди. Намартаа тарянай узуурта бэлшээдэг гуримтайбди. Тиихэдээ тон шанга журам баримталха хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, шадаагүйл hаа, хонидоо таргалуулхын орондо тээрүүлжэ болохо бшуу. Хонидые тээрүүлхэгүйн тула үглөөгүүр 11—12 час болотор хагданда бэлшээгээд, хотодоо юумэтэй болоhон хойнонь тарянай узуурта адуулхада зохид. Зүгөөр гүрүүшэгээр поли дээрэ 1—2 час соо адуулаад, хойшодоо дадахадань, тэрэниие удаан болгодог байнабди. Боротой хүйтэн үдэр тарянай узуурта бэлшээжэ болохогүй, мал тээрэхээ hанадаг,—гэнэ.

Хабартаа хонидой хатяартахагүйн тула намар уляаhанай набша эдюулдэг, хабар ая гангатай, ургытай газараар бэлшээдэг дүршэлтэй. Ноябрьhаа хойшо хонидто модоной шэлбүүhэ үгэжэ эхилдэг байба.

—Хониднай баhал амитад хадаа хүн шэнгеэр үглөөгүүр, үдэр, үдэшэлэн илгадгүй эдеэлхэ, ундалха дуратай байдаг. Тиигээгүй hаа, тэдэмнай муудаха, зүдэрхэ бшуу даа. Хурьгадынь үлбэрдэхэ. Эдэшни хойноhоонь ябахын лэ хүсөөр нимэ тобир тарган ондо ороно ха юм,—гэжэ Дугар Будацыренович hанаhанаал хэлэжэрхибэ.

Тэрэньшье булта зүб. Хонишоной ажалые ошожо хараагүй хүндэ бараг шэнги hанагдадаг, харин бодото дээрээ тад ондоо. Түл абалгын үедэ hүниндөө ажаллажа гараhан хонишондо үдэшэ болотор амаржа хэбтэхэ сүлөө байхагүй. Нёдондо тэдэнэр түрүүшынхеэ ажахын тоосоондо орожо, өөhэдынгөө хүсөөр шэнэ түл абаhан байгаа бшуу.

Дүрбэн хүн 615 хони хурьгалуулжа, 700-гаад түл томо болгохо гээшэ амархан хэрэг бэшэ ааб даа. Мүнөө дээрээ хонишодой ажал оньhожоруулагдаагүй, бүхы юумэеэ гараараал хэнэ ха юм.

hаял, энэ жэлэй эхеэр отарадань электрын элшэ хүсэн яларжа, худагhаа уhа бүлэхэ насос тодхогдоо.

Тобир тарганаар ондо ородог хонидынь жэл бүри олоороо эхирлэдэг. Нёдондо 87 хонид эхир хурьга, 3 хонид гурба-гурбан хурьга гаргаа hэн. Мүнөө жэлдэшье 90 гаран хонин эхирлээ.

Үбhэ тэжээлээр дутамаг, саhа ехэтэй жэлдэ хэдышье оролдоо hаа, хонидой hүн шэмэ бага байжа, эхир хурьга түлжүүлхэнь бэрхэтэй байдаг. Тиигэбэшье, дүршэл ехэтэй хонишод эхир хурьгадаа hүтэй хонидто заядажа, үнеэнэй hү уулгажа байгаад, нэгэшье гарзагүйгөөр томо болгодог.

Үнеэнэй hү хурьгадта тэрэ заандань уулгадаггүй, харин уураг бэлдэжэ үгэдэг заншалтай. Тиимэ уураг бэлдэхын тула 1 литр hүндэ 2 үндэгэ, 5 грамм загаhанай тоhо, 5 грамм саахар, 5 грамм дабhа худхадаг. Иигэжэ бэлдэгдэhэн уурагаар эхир хурьгадые түрүүшын 7—10 хоногто тэжээдэг гуримтай. Эхир хурьгадые дүршэл ехэтэй хонишон-коммунист Цыбик-Дари Бимбаева харууhална. Энэмнай ветеринарна фельдшер мэргэжэлтэй юм.

—Эхир хурьгадые илангаяа hайнаар харууhалха хэрэгтэй. Эхирэй нэгэн эхэеэ хүхэнгүй унташажа болохо. Хурьгад хүйтэ абажа, үбшэлхэшье ушар гарадаг. Бидэ өөhэдөө эмшэлдэг, тарилга хэдэг гээшэбди,—гэжэ Цыбик-Дари хөөрэбэ. Хурьгадта холимол тэжээл, үбhэ, уhа үгэдэг заншалтай.

Хабартаа хурьгадаа эхэтэйнь сүг бэлшээридэ гаргажа, ургы, шулбы амталуулдаг. Тиихэдээ хурьгадые хүйтэн газарта хэбтүүлхэгүй гэжэ хонишон саг үргэлжэ оролдодог юм.

Иигэжэл булта эбтэй эетэйгээр ажаллаhанай ашаар hүүлэй зургаан жэлэй туршада Дугар Бимбаевэй даадаг отарын хонишод 100 эхэ хонин бүриhөө дунда зэргээр жэлдэ 110 хурьга түлжүүлhэн болоно.

—Эхэ хонидые hубайруулхагүйн тула тэдэниие оролдосотой hайнаар урэжүүлхэ хэрэгтэй,—гэжэ Дугар Будацыренович hануулба.

Ахалагша хонишон өөрөө техник-урэжүүлэгшэ мэргэжэлтэй хадаа энэ шухала хүдэлмэриие тон наринаар хэдэг. Хоёр hара шахуу урэжүүлгын урда тээ эхэ хонидоо хурьгадhаань амяарлажа, hайса адуулдаг. Тиигээд август hараhаа эхилээд сентябриин 15 болотор хонидоо урэжүүлжэ дүүргэдэг дүршэлтэй. Урэжүүлhэн, урэжүүлэгдээгүй хонидоо амяарлан бэлшээдэг. Гэхэ зуура урэжүүлэгдэhэн хонидтоо бэдэрдэг хусануудые дахин дахин табижа, ототой байhан хонидые 2—3 дахин урэжүүлдэг байха юм.

—Зарим хүнүүд хонидые нэгэ дахин урэжүүлээд лэ, hүрэгтөө хусануудые hула табижархидаг. Энээниие зүбшөөхын аргагүй. Ототой байhан хонидые 2—3 дахин искусственна аргаар урэжүүлhэн дээрэ гэжэ hанагшаб,—гээд Дуга[р хони]шон лаблана.

Дүршэлтэй бэрхэ хони[шод …]гар Цыбик-Дари хоёр габш[…]гаар ажаллахынгаа хажуу[…]дөө ажахын техникумд[…] hурадаг юм. Мүн энэ бриг[адын …]гөөдэ хонишон—Владими[р …] Доржи Банзаровай нэрэмжэ[…] шанарай институдай физико-[…]тикын факультедтэ заочноор[…] Энэ жэлдэ хонишон Буда[…]тудай нэгэдэхи курс амжалт[…] дүүргээ.

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ […] парти, правительствынгаа […]жэ байгаа хэмжээ ябуулг[…] урмашажа, бригадын хони[…] урэ ехэтэйгээр хүдэлдэг, […]багатай продукци абахые […]дог. Хэрбээ түрүүндээ тол[…]ложо бүтүү барагаар хүдэл[…]бал, мүнөө хэды шэнээн […] абахаб, ямар гаргаша […] ажахыдаа хэды тухэригэй […]ход оруулхаб гэжэ бодомжо[…]лонхой.

Ажахын тоосоондо оро[…]гадынхид бүхы юумэеэ ал[…]балхые шармайжа байдаг. […] hаа, бүхы хүдэлмэреэ өөhи[…] сөөр бүтээхэ, гаргаша ба[…] ехэ продукци абахые хүсэ[…]

—Дугарнай нэгэ данса […]лаад контородо ерэдэг боло[…] соонь бригадын хэhэн […] гаргашалhан юумэ алдагү[й …]тэй байдаг,—гэжэ колхозо[й …]теридэ хүдэлдэг зон хөөрэл[…]лонхой.

Түрүү дүй дүршэл ажа[…] тэрүүлхэ гээшэ коммунис[…] нэрэ зэргын түлөө тэм[…] арюун уялга болонхой.

Энэ бригададал эгээн […] эхэ хонид унагалха гүүнэ[й …] таригдажа туршагдаа hэн. […] хонишод колхоз дотороо […] эрэ хурьгадаа дутуугаар […] болоо. Энэ түрүү арга нэбт[…]нэй ашаар эрэ хурьгадые […] түлжөөжэ эхилбэ.

Эдэ бүгэдөөр ахалагша х[…] аша габьяа дүүрэдэггүй. […] ниитын ажалда эдэбхитэй[…] баададаг. Нютагайнь зон […] нишоноо Оронгын сомоно[й …] депутадаар hунгаhан байна.

Тэрэшэлэн артелиингаа […] ниин ажал ябуулгада эрш[…] хабаадажа, ниитынгэ бай[…] бадхаха талаар ниилээд […] долго гаргадаг.

Б. ГЫЛ[…]

Сэлэнгэ.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ҮБhЭ АБАХА ТҮСЭБ ДҮҮРГЭГДЭЭ

Үдхэн түнга ногоотой сабшалан дээгүүр хаяхинан дуулдана хажуурнууд. Бүхэриг бэетэй хүбүүд, басагад нэгэн доро пэжэнэд. Үргэн талын дунда морин косилкануудай хажуурнууд табжаганалдана, тармагдаhан үбhэн талын дундуур шугам харагдана.

Александр Андриянович Братеньков хүлhэ шэнгээжэ норшоhон нулаадаараа нюураа аршажархёод, сэдьхэлээ хананги hая нюруулhан hүри hайхашаан. хараха зуураа: «Үшөөл 4—5 үдэр шангахан гэдэгээр хүдэлжэрхибэл, түсэбhөө гадуур 5—6 мянган центнер үбhэ hүриилжэрхихэ хабди» гэнэ.

Тиигэhээр амяа даража үрдеэгүй байтарнь, трактор шэнэ шарга асаржа, дахяад лэ hүрилэлгэ эхилбэ.

—Нүхэр, түрүүлэгшэ! Ямар бодолдо абтабат, ажал эхилээ!—гэжэ нэгэнэй ооголхые дуулаад, Братеньков асаяа сошордонги абажа, бухалай орой руу хадхажархиба. «Бэрхэл хүнии даа, парткомой секретарь. Зоной хүсэл, зориг бадаруулжа шададаг... Нээрээшье, неделидэ 1—2 үдэр үбhэн дээрэ хүдэлжэрхихэдэ шадал ороhонпуу, бэе амарhаншуу болоно. Хэды шэнээн үбhэн бэлдэгдэнэб. Хэды зон гээшэбибди: правлениинхид, клубай, hургуулиин, «Сельхозтехникын» таhагай, библиотекын... Сэхыень хэлэхэдэ, партком зүб шиидээ» гэжэ бодохо зуураа, Братеньков эрьелдэжэ, хүршэнэртээ шог зугаа хаялсан хүдэлжэ байhан парткомой секретарь Алексей Цыренович Цыренов тээшэ омогорхонги хараадхина. Иимэ секретарьтай хүдэлхэдэ, урагшатай байнгүй яахаб.

Цыренов түрүүлэгшын бодол тааhан шэнги миhэд гээд, асаараа хахад бухал тухай үбhэ үргөөд hэнгэргүйгөөр шэдэжэрхихэдэнь, хажуудань байгша бугжагар томо бэетэй тракторист хүбүүн амаа ангайhан зандаа үлэшэбэ.

Үбhэ хуряалгын ба силос даралгын ажал дээрэ нимэрхүү воскресенигүүдые «Забайкалец» колхозой партком нэгэтэ бэшэ эмхидхээ. Мүн эндэ колхозниигуудай дунда ёhотойл социалис мүрысөөн дэлгэрээ hэн. Нэгэншье үдэр миин гээхэгүй, нормоёо дүүргэнгүй үлэхэгүй гэжэ хүн бүхэн оролдодог.

Үбhэнэй хүдэлмэриин эхилхын урда тээ бригада бүхэнэй партиина организацинуудай суглаанууд үнгэргэгдэhэн байгаа. Тэрэ суглаанууд дээрэ ажалай түсэб баталагдаhан, техникэ хэрэглэхэ, хүн зониие хабаадуулха гэхэ мэтэ асуудалнууд тодорхойгоор хэлсэгдэhэн юм. Тэрэшэлэн коммунистнар өөhэдынгөө дундаhаа эрхим нүхэдөө зоной дунда ниитэ-политическэ, ойлгуулламжын хүдэлмэри, социалис мүрысөө гуримтайгаар ябуулхаар толилоо бэлэй. Тиигэжэ 18 коммунистнар ба комсомолшууд агитаторнуудаар эльгээгдэhэн байха.

Гадна колхозой партком бригадын парторганизацинуудтай хамта колхозниигуудай суглаа зарлажа, үбhэ хуряалга ба силос даралгын халуун хүдэлмэри амжалтатайгаар үнгэргэхын арга боломжонууд тухай, ажалшадай нэмэри түлөөhэн тухай хөөрэлдэhэн, мүн бригада, хажууршан, hүриишэн, тармууршан, бухалшан бүхэнэй социалис уялганууд баталагдаа hэн. Тиихэдэ социалис мүрысөөнэй дүн үдэр бүхэндэ бүридхэгдэжэ байха гэжэ хэлсэгдээ hэн.

Эдэ бүгэдын ашаар үбhэ, силос бэлдэлгын хүдэлмэри түрүүшын үдэрhөө эхилээд дорюун далайса абаа. Сабшалан, дээрэ, адагынь, 300 хүн хүрэтэр ажалладаг. Тэдэнэр өөhэд өөhэдынгөө, мүн түрүүшүүлэй ажал хэрэгүүд тухай үглөө бүхэндэ гаргагдадаг бюллетень дээрэ уншадаг.

Колхозой хоёрдохи комплексно бригадын ажалшадай үдынгөө эдеэндэ ороод байхада ерэбэбди. Аяга табагуудай хангираан. Залуушуул хүл хөөрсэг табилдан табагтай шүлэ бариад, hүүдэр бэдэрэн гүйлдэнэд.

— Хамтынгаа эдеэ хайшан гэжэ эмхидхэнхэйбта?—гэжэ бригадир Л. Ф. Носковhоо асуубабди.

— Үдын эдеэндэ мяхатай шүлэн гү, али ши шанагдадаг. Капуста, огурцы, хартаабха элбэг. Тиихэдэ үдэшын сайлалгада зүгын тоhон үгтэдэг,—гэжэ тэрэ хөөрэбэ. Хөөрэлдөөндэмнай парторганизациин секретарь нүхэр А. Ц. Цыренов оролсожо:

— Мүн гэрэй эзэн эхэнэрнүүдые үбhэ хуряалгада хабаадуулхын тула 4 ясли нээгээ hэмди. Бүри парай гү, али hаял хүлдэ ороhон хүүгэдые шэрэхын тула улаа үгтэнхэй. Яслида байhан хүүгэдэй эдиhэн юумэнэй түлөө гэртэхиинhээнь мүнгэн даргададаггүй,—гэбэ.

— Нээрээшье, ясли нээгдэжэ, бидэ, эхэнэрнүүд, ехэл амараабди даа. Хүдэлхээл мэдэ, багашуулайнгаа хойноhоо hанаагаа зобоhоной хэрэггүй,—гэжэ Анна Филимоновна Калашникова нэмэбэ.

Иигэжэ хөөрэлдэhөөр байтарнай, агитатор М. М. Золотарёв орожо ерэбэ. Ерэhэн айлшанаа тойрон байhан зон булта сугларна.

—Зай, мүнөөдэрэйнгөө хөөрэлдөө Николаев Попович хоёрой агууехэ баатаршалгаhаа эхилэе,—гээд Золотарёв үгэеэ эхилнэ. Баяр баясхалангай оршон байдалда тус хөөрэлдөөн үнгэрбэ. Тиигээд колхозойнгоо бэшэ бригадануудай ажал тухай хэлсэбэд.

— Танайшье бригада hүүлшын табан хоног соо hайн амжалтануудые харуулаа. Гар хажууршад С. Соловьева, А. Калашникова, В. Петрова, А. Соловьева үдэр бүхэнэйнгөө даалгабариие 120—130 процент дүүргэнэд. Бригадатнай 7500 центнер үбhэ hүрилхэ hаа, августын 20-ной мэдээгээр 8 мянган центнер hүрилэгдөөд байна,—гээд агитатор үгэеэ түгэсхэбэ.

Агитаторай hүүлээр, парткомой секретарь нүхэр Цыренов үгэ абажа, колхозой үбhэ хуряаха түсэбөө (18 мянган центнер) дүүргээд байhаниие гэршэлэн хэлэбэ. Таряа хуряалгын халуун хүдэлмэриин эхилбэшье, үбhэшэд ажалаа орхингүй, үшөө 3—4 мянган центнер hайн шанартай үбhэ бэлдэхын түлөө оролдохонь.

Г. Щепин.

Республикын колхоз, совхозуудта тэжээл бэлэдхэлгын ябаса тухай

1962 оной августын 25-ная мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр).

Аймагууд, үйлэдбэриин управленинүүд	Бүхыдөө бэлдэгдэhэниинь: Үбhэ тэжээл	Силос
Кабанскын	112	36
Баргажанай	72	29
Прибайкалиин	105	53
Түнхэнэй	47	44
КАБАНСКЫН УПРАВЛЕНИДЭ	77	37
Бэшүүрэй	74	31
Зэдын	38	27
Захааминай	53	32
Хяагтын	70	12
ХЯАГТЫН УПРАВЛЕНИДЭ	58	21
Яруунын	69	31
Хориин	45	48
ХОРИИН УПРАВЛЕНИДЭ	53	38
Загарайн	78	14
Мухар-Шэбэрэй	103	28
Сэлэнгын	59	23
Тарбагатайн	119	44
УЛААН-ҮДЫН УПРАВЛЕНИДЭ	82	26

ЗАМБУУЛИН ЮРТЭМСЫН НЮУСАНУУД ЭЛИРЖЭ БАЙ[НА]

(Физико-математикын эрдэмэй доктор профессор В. В. Федынскитэй ТАСС-ай корреспондентын хөөрэлдөөн)

Хүнүүд замбуулинай хии дайда соогуур удаан саг соо ниидэн хүдэлхэ аргатай юм гэжэ астронавтикада эхи табиhанородой элитэ ехэ эрдэмтэн—К. Э. Циолковскиин уридшалан баталан хэлээшые «Восток-3», «Восток-4» гэжэ замбуулинай онгосонуудай гайхамшагта ниидэлгэ гэршэлжэ үгэбэ. Совет хоёр космонавтын 4 сүүдхын турша соо ниидэhэн ниидэлгэнүүд планетэнүүдэй хоорондохи агааргүй хиидэ хүнүүдэй олоороо ажаллалгада бэлдэхын тула, тусхайлан хэлэбэл газарhаа холошог зайда онгосонуудай зогсохо талмайнуудые байгуулгада бэлдэхын тула шэнэ шата боложо үгэбэ, ондоо планетэнүүдтэ ниидэн ошохын тула тиимэ талмайнууд саашадаа зайлашагүй шухала болохо юм.

Замбуулинhаа бусажа ерэhэн майор А. Николаевай, подполковник П. Поповичой бортовой журналнуудтаа бэшэhэн мэдээсэлнүүд, өөhэдынь хөөрөөнүүд научна ехэ удха шанартай. Ехэ hонирхолтой, олон тоото мэдээсэлнүүдтээ болооб, тэдээнээ газарта бусахадаа хөөрэжэ үгэхэб гэжэ Павел Попович «Восток -4» гэжэ онгосоhоо дамжуулhан юм.

Планетын үүлые замбуулинhаа адаглан харалга научна угаа ехэ удхашанартай, яахадааб гэхэдэ энэ асуудалые манай астрономууд, геофизигууд үшөөл багаар шэнжэлhэн байна. Үүлэнүүдэй хубиласые замбуулинhаа удаан саг соо шэнжэлээд байбал газарые бүрхөөhэн агаарта болодог үзэгдэлнүүдэй хуули ёhонуудые элиршэлэн харалгада туhалха байгаа. Ехэ үндэртэ, мүн дорошог байдаг агаарай бүрилдэлые «Восток-3», «Восток-4» гэжэ онгосонуудhаа адаглан абаhан мэдээнүүд агаарай хубиласа тухай мэдээнүүдые баяжуулха ,арга олгохо байна. Планетэнүүдэй хоорондохи агааргүй хии дайдада бии байдаг замбуулинай элшэнүүд тушаа абтаhан шэнэ мэдээнүүд байгаалиин бодосууд тушаа мэдээнүүдээ саашадань үргэдхэхын тула мүн лэ ехэ удха шанартай байха.

Газарые дээрэhээ бүхыдэнь шэртэн харалга, мүн тэндэ боложо байдаг үзэгдэлые адаглан харалга геофизическа наукада онсо удха шанартай. Үдэр бүриин ажабайдалhаа жэшээ харуулхамни. Энэ жэлдэ СССР-эй Европын хубидахи баруун-хойто районуудта зундаа ехээр бороо ороо, харин зүүн урда районуудта хэдэн hарын туршада тандуу, халуун байгаа. hалхинай замай хубилhантайнь дашарамдуулан иимэ үзэгдэл тохёолдоо. hалхинай замые замбуулинай онгосонуудhаа элеэр адаглан хаража болохо юм. Газарай бүхы агаарые, тэндэхи хубилалтануудые наринаар шалган хаража болмоор байна гэжэ совет космонавтнуудай газарые тойрон, удаан саг соо ниидэлгэ гэршэлээ. Хойто далайнуудтахи мүльhэнэй урдан ябалгые мүн лэ адаглан хаража болохо байна. Яахадааб гэхэдэ мүльhэнэй урдалга суднануудай тамаралгын эрхэ байдал, дүтэ шадарай сагай ула[…]дорхойлдог.

Научна ехэ шэнжэл[…]дэй хэгдэхээе байhан […] ажаhуунабди. Теорет[…] мүн бодото дээрээ уга[…] удха шанартай байhа[…] буулинай ниидэлгэнүү[д …] планетэ тушаа эрд[…] тодорхойлолгые hаяы[…] улам hайжаруулхада[…] hалха байна. Манай […]нууд—«Сокол»—Андри[ян …]горьевич Николаевай[…]кут»—Павел Романов[ич …]повичой түрэл газарта[…]hантайнь дашарамдуу[…]хы совет хүнүүд, тэ[…] хамта эрдэмтэд үнэн […]hөө амаршалжа байна.

ЯРОСЛАВСКА ОБЛАСТЬ. Рыбинскда Волга мүрэн дээгүүр хүүргэ баригдажа байна. […] бетоноор хэгдэhэн түхеэрэлгэнүүд эндэ хэрэглэгдэнэ. Хүүргын утань хоёр километрhээ үлүү. […]дэ хүүргын бүхы гол хүдэлмэри дүүргэгдэхэ юм. Зураг дээрэ: Волга мүрэн дээрэ шэнэ […] баригдажа байна.

ТАСС-ай фото[хроника].

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур

1962 оной августын 29.

ҺАЙН ҺАЙХАН СЭДЬХЭЛТЭН

...усал аюулда орожо ...операциин үедэ ехээр ...гээһэн хүнэй ами на... соогоо хэгдэһэн шу... ...алга олонхи ушарта ...байха юм. Шуһан га... ...ашаар манай гайхам... хирургнууд зүрхэндэ, ...а, хотодо, хүнэй бэеын хубинуудта тон орёо, ...операцинуудые ам... ...айгаар хэдэг болоо.

...эгшын бэедэ шуһан ...хэхын тула хүнэй шу... ...ргтэй. Тэрэниие донор... ...эдэг. 18-һаа доошо бэ... ...тай, элүүр бэетэй хүн ...00—450 кубическа сан... ...шуһа үгэхэдөө ямаршье ...гуудта орохогүй юм. ...он жэлэй туршада шу... ...таһалгаряагүй үгэлгэ ...бэедэ ямаршье муу ...үзүүлээгүй байдаг.

...олхэдэ, Улаан-Үдын ...гэрнүүдэй № 1 управ... хүдэлмэрилэгшэ Вера ...а Халецкая 1946 он... ...шо 89 дахин шуһаяа ... Тэрэнь 37 литр 650 ...болоһон байна. Меди... хүдэлмэрилэгшэ Тама... ...льевна Залуцкая 1945 ...ойшо 75 дахин абхуул... ...литр шуһаяа үгөө. Тии... ...лександра Ильинична ...аренко, Александра Фе... ...а Грешнова гэгшэд ...олб дахин шуһаяа ...үргэн ниитэдэ хүндэ... ...дэнэй зүгһөө һайшаал ...анда хүртэжэ байдаг. ...ай орондо донорнууд ...ба засаг түрын халуун ...аар хүрёэлээтэй. Со... правительствын тусхай ...ой ёһоор шуһаяа шэн...

жэлүүлхэ, абхуулхыень предприятинуудай, эмхи зургаануудай болон дээдэ һургуулинуудай хүтэлбэрилэгшэд хүдэлмэрилэгшэдөө, алба хаагшадаа һаадгүйгөөр табиха зэргэтэй. Тиихэдээ тэдэндэ дундуур хэмжээнэй салин түлэжэ байха болоно. Мүн шуһаяа абхуулһанайнь хойто үдэр амаруулха, шуһаяа ходо үгэжэ байдаг донорнуудта ээлжээгүйгөөр амаралтын газарнуудта, санаторинуудта путёвко үгтэхэ болонхой.

1957 ондо Ленинград городой Улаан Хэрээһэнэй бүлгэмэйхидэй үүсхэлээр үбшэнтэндэ түлбэригүйгөөр шуһаяа үгэхэ гэһэн олониитын һайн һайхан хүдэлөөн орон соомнай дэлгэрһэн юм.

Энэ жэлдэ республикын түбэй больницын хүдэлмэрилэгшэдһөө ахалагша врач нүхэр Б. Х. Антонов түрүүтэй, тиихэдэ модоной заводой, Забайкалиин ангай совхозой, Ивалгын кондитерска фабрикын, мүн бусад эмхи зургаануудай ажалшадһаа, алба хаагшадһаа хамта 300-аад нүхэд үбшэнтэдтэ өөһэдынгөө шуһа түлбэригүйгөөр үгөө һэн.

Шуһан тарилгын зайлашагүй хэрэгтэй болоод байһан бэрхэтэй үедэнь өөһэдынгөө элүүр энхэ шуһанай хубиие үбшэнтэдтэ үгэжэ, тэдэнэй бэеынь һайжаруулха, ами наһыень абарха гээшэ совет эрхэтэдэй нэрэ солын хүндэтэ хэрэг мүн.

Л. Умнова,
республикын Улаан Хэрээһэнэй бүлгэмэй комитедэй түрүүлэгшэ.

Һайнаар амаруулна

...ийн аймагай Хүлэй ...фидо олон хүн ерэжэ ...аг юм. Амаралтынгаа ...һайнаар үнгэргэхэ ...тэнь тус санаториин ...мэрилэгшэд ехэ орол... ...гаргадаг. Илангаяа санаториин ахалагша врач Алексей Иванович Мезенцев, сестранууд Роза Ринчинова, Долгор-Жап Дондокова, Фира Бадмаева гэгшэд һайнаар ажаллажа, хүндэтэй болонхой.

Б. Доржин.

2. Сэлмэг хотын шарай

★

(Замай дэбтэрһээ)

★ ★

Манай амаралтын газарай ахалагша дарга Гомбосүрэн гуай таби һайсахан гараал даа. Бууралтажа байһан толгойтой аад, үндэр сарюун бэетэй энэ нүхэрэй тээ холуур алхалжа ябахыень хараа һаа, наһажаал хүн ябана гэжэ яашье хэлэхэгүйт. Наратай халуун үдэр байг даа, бүришье болёо. Нюдэндөө хара шэлтэй, халта хажуу тээшэ найгарган татаад, томо томоор гэшхэлһэн энэ нүхэр һанаа амар тамхилжа гү, али бахатай эугаа ярилдажа зогсохогүй. Халта гонзод гэһэн нюуртань хэзээшье бодолгото болоһочой тэмдэг байхал.

— Зай, тавтай сайхан амаржа байна уу?—гээд ябууд һурахалаарнь, урдаһаань хэдэн үгэ дуугаржа, зорюута тогтообобди. «Һониноо хөөрэхэшье забдагүй, юундэ ходол яаража ябанат» гэһэн манай асуудалые таалһан шэнгеэр хөөрэнэ:

— Эндэһээтнай дүрбэ—табан модоной зайда, шугы бургааһан соо ажалша зоной ехэ амаралтын газар бии юм. Мүнөө тэндэ долоон зуун хорёод хүн амаржа байна. Тэдэ зоноо хайшан гэжэ, юугээр хооллуулхаһаа эхилээд лэ һанаагаа зобохо юумэншье олдохо даа. Үшөө дээрэһээнь Польшоһоо, Чехословакиһаа гэр бүлэнэрөөрөө амархаяа ябаһан хүнүүд нэгэ хэдэн хоногһоо буухань. Тэрэгүй һаа, буурал толгой, битнай бүхэли үдэртөө эгээн хүндэтэй айлшад, зүблэлтын хүнүүд, таанадаараа зугаалжа, сэнгэжэ байха бэлэйлби, —гээд урин зөөлэнөөр аад, халта зэмэтэй шэнгеэр энеэбхилнэ...

Тиигэһээршье байтар манай аяншалха «тэргэ»—бүхы тээгүүрээ яла сала сонхотой, шэб шэнэхэн хүхэ алаг автобус дүтэлэн ерэбэ.

— Мүнөөдэр манай хараалһан түсэбэй ёһоор Улаан-Баатарай түүхын музей болоод ниислэл хотын дурасхаалта газарнуудые хараха үзэхэ болонобди. Теэд хаанаһаа эхилээ һаамнай, таарамжатай зохид байха гээшэб?—гэжэ манай хүтэлбэрилэгшэ Лхашид бултандамнай хандаһан шэнгеэр һураба.

— Сүхэ-Баатарай талмай дээрэ буугаад, тэндэһээ ябагаар ябажа харахадамнай яаха юм?—гээд олоной дундаһаа хэншьеб бүдүүншэг хоолойгоор дуугаржархиба. «Ябагаар» гэһэн үгыень ехэл гайхангяар манай жолоошон монголоороо дабтан хэлээд, мэхэтэйгээр энеэбхилнэ.

— Нүхэд, энэ халуунда тиигэжэ болохогүй. Хотымнай гудамжануудай ута, үргэнииень гайхахат. Эхинһээнь абаад адагынь хүрэтэр гэшхэлхэ болоо һаа, нилээд хүлһөө адхаха хэрэгтэй. Зай, ябаһаар байтарнай юумэн эли болоно ааб даа,—гээд, тэрэ жолоошондо «һууриһаа хүдэлэе» гэһэн тэмдэг үгэжэ, баруун гараараа халта зангаба. Тиихэ зуураа өөрынгөө уншажа ябаһан нимгэхэн номой хуудаһые мартахагүйн тула халта нугалаад орхибо. Һүүлдэ мэдэхэдэ, тэрэ номынь англи хэлэн дээрэ бэшэгдэһэн ямар бэ даа нэгэ зохёолшын онтохон байгаа бэлэй.

Талын дардам харгыгаар хорёод гаран минута ябаад, хотынгоо газаа хүрэжэ ерэбэбди. «Тээ тэрэ мандайгша үндэр сагаан барилга Совет ороной туһаламжаар бодхоогдоһон «мелькомбинат», «Эдэ дүрбэн дабхар байрын гэрнүүдые хитад нүхэдүүд баряа юм» гэжэ байгаад тоолоһоор, зааһаар ябатарынь, автобуснай нэгэ набтархан модон гэрэй хажууда ерээд тогтошобо.

Хойноо зургаан сонхотой, түмэр оройтой энэ байшангай газаа талада: «Улаан-Баатар хотын түүх-шинэчлэн байгуулалтын музей» гэһэн гаршаг үлгөөтэй байба. Зосоонь ороходо, хэдэн бишыхан таһалганууд соо элдэб үнгын зурагууд, хубсаһа хунарай зүйлнүүд, гоёолто шэмэглэлнүүдһээ эхилээд элбэг олоор табяатай байгаа һэн. Тиихэ зуура энэ хотын анха түрүүшээр 1639 ондо «Үргөө» нэрэтэйгээр һууриҗаһан тухай тодорхой дансанууд, ехэ ехэ зурагууд гэршэлжэ үгэнэ. Нэгэ хэды һэеы гэр, майхануудтай байһанаа саашадаа жэл ерэхэ бүри улам үргэдэжэ, худалдаа наймаанай, шажан мүргэлэй, түрэ захиргаанай газарнуудтай болоһониинь элёэр харуулагдана. Тиигээд элдэб үедэ хотын нэрэшье хуушаараа байгаагүй. «Үргөө», «Ехэ хүрээ», «Ехэ хүрээ хото», «Ниислэл хүрээ» гэжэ байгаад һэлгэгдэһэн юм.

1921 оной шууяатай хүлгөөтэй зун эгээл энээхэн байшан соо Хубисхалта Засагын газар, Намын түб хороо, Бухы Сэрэгэй штаб байралжа байһан юм. Монгол арадай ударидагша Сүхэ-Баатар энэ гэртэ һуужа ажаллаһан түүхэтэй.

Хотын хүгжэлтые шата шатаарнь хубаажа, айхабтар үнэншэмэ тодоор харуулһан музейһээ гаража, машинадаа һуугаад ябахада, ямар бэ даа нэгэл жэгтэй бодол зосоо ороно. Хэрбээ эдэ түүхэтэ баримтануудые харуулангүйгөөр, миил ехэ ехэ барилга, һургуули, үйлэдбэринүүдые ябууд заажа үгөө һаань, балай тиимэ мартагдашагүй һонирхолтой юумэ хадуугдан үлэхэгүй байгаа бшуу.

Улаан-Баатарай гол дунда оршоһон Сүхэ-Баатарай нэрэмжэтэ ехэ талмай дээрэ буубабди. Засагай газарай һаруул гоё ордоной оройдо Бүгэдэ Найрамдаха Монгол Арад Уласай туг һүр жабхалантайгаар намилзана... Урагшаа тогтонгүйгөөр зүдхэһэн хүлэг мориноймгоо амые татаад, баруун гараа дээрэ үргэжэ, арад зондоо хандаһан Сүхэ-Баатарай эрэлхэг дорюун дүрэ шарай хүн бүхэнэй сэдьхэлые татана.

Ган жададал шулуун сэхэ
сэдьхэлтэй хүбүүн,
Гал дүлэндэл халуун зүрхэтэй
эрэлхэг хүбүүн,
Халхын таладал тэнигэр уужам
сээжэтэй хүбүүн,
Алхын дүшэдэл тэмсэлдэ
дабтагдаһан хүбүүн—
Сүхэ-Баатар

Эгээл иимэ үгэнүүдээр өөрынгөө арадай ехэ жолоодогшын дүрэ шарайе Монголой уран шүлэгшэ, түрын шанда хүртэһэн Цэвэгмэдын Гайтав сэдьхэлээ хүдэлгэн харуулаа бэлэй.

— Манай ороной гол зүрхэн эндэ сохилно. Тээ тэрэ ордон соо Сайднарын зүблэл, Намын Түб Хороо ажаллана,—гээд, нүхэр Лхашид бидэндэ заана.— Улаан-Баатар хотые шэнэдхэн бариха тухай хорин табан жэлэй түсэб 1954 ондо баталагдаа һэн. Мүнөө энэ манай хаража байгааша хотымнай гол хуби тэндэ хараалагдаһанай ёһоор баригдаа гээшэ. Энэ таладань Уласын хүгжэмтэ драмын театр байна. Эгсэ нүгөө тээнь—Үйлэдбэриин Эблэлэй (профсоюзуудай) түб зүблэлэй сагаан байшан. Тэдээн соогуур орохо, ябаха байхабди даа...

— Азиин оронуудай барилгын түхэл шэнжэтэйгээр бодхоогдоһон тээ тэрэ юунэй ордон бэ?—гээд һурабабди.

— Энэмнай Элдэб-Очирын нэрэмжэтэ кинотеатр гээшэ. Хажуу талынь ехэ зураг, соносхолнуудые харагты. «Арадай элшэн», «Алтан Үргөө», «Тэдэнэй нэгэн», «Цогто тайжа»—эдэ бултадаа манай өөһэдын кинозурагууд харуулагдажа байна даа,—гээд, нүхэр Лхашид ганса газартаа дан удаан болоһондоо шалаархаһан шэнгеэр дуугарба. Тиихэдэнь бултадаа машинадаа һуужа, хотын гол гудамжаар аалихан ябанабди. Һүүлэй жэлнүүдтэ бодхоогдоһон томо томо барилгануудай олон гээшэнь! Уласай ехэ дэлгүүр (универмаг), «Улаан-Баатар» гэжэ жэгтэй һайхан гостиница, залуушуулай ордон болон бусад баригданхай.

Улаан-Баатар хотын гудамжаар ябаһан хүн зониие харахада, наһажаал нэгэниинь өөһэдынгөө үмдэһэн хубсаһа — хүхэ, ногоон, хүрин гү, али ямар нэгэн ондоо үнгын тэрлиг үмдэнхэй ябанад. Харин залуушуул, оюутан-студентнэр, алба хаагшадай ехэнхинь наранай туяаһаа далдалһан хара шэл нюдэндөө хээд, нариихан түриитэй үмдэтэй, богони хамсытай самсаар ябанад. Юрэ ажаглахада, баруун демократическа оронуудай туристнар яһала олоор харагдана.

Олон зоной һууһан автобусууд, элдэб янзын хүнгэн машинанууд заха зайгүйгөөр һүндэлнэд. Арадай ажабайдалай улам бүри һайжаржа байһые хүрэһөөр ойлгомоор.

УКРАИНЫН ССР. Одесскэ областиин Березовско районой КПСС-эй XXI съездын нэрэмжэтэ колхозойхид коммунис ажалай ажахын нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Социалис Ажалай Герой хоёр дахин болоһон М. А. Посмитный гэдэг тэндэ түрүүлэгшээр ажалладаг юм. Энэ колхозойхид эдлүүриин газарай 100 гектар бүхэнһөө энэ жэлдэ 117 центнер мяха гүрэндэ худалдаха уялгатай. Зураг дээрэ: колхозой эрхим гахайшад М. Сидорчук, А. Козаренко, Е. Дворецкая, С. Сигова, А. Сидорчук, Н. Киреева гэгшэд байна.

ТАСС-ай фотохронико.

Зоной зөөри үбэршэлэгшэдтэй тэмсэе

Хөөрхэ, Сулхара, Хүртэй нютагуудһаа город болон Хори хүрэтэр ябадаг автобусууд Хэжэнгэ тосхон соогуур гарадаг юм. Хэжэнгэһээ иишэ тиишээ ажал хэрэгээр ябаха зон эндэхи автобусай байдаг газарта олоороо суглардаг.

Дунда-Худанай найман жэлэй һургуулида шухала хэрэгээр ошохо болоод, Хүртэйн автобус хүлеэхэ баатай болоогдоо һэн. Тиишэ ашаанай таксишье ябахадаа хүн зоноор дүүрэн шэгээтэй, багтаха шэнгэхын аргагүй байдаг.

Хүлеэгдэһэн автобуснай ододоолшье ерээд, тэрээн соо түрисэлдэн орожо, хүнэй олондо үүдэнһээ холодохын аргагүй үрөөһэн хүл дээрээ зогсобобди. Ябаа ябаа арайхан гэжэ Дунда-Худан хүрэбэбди. Иишэ түрүүшынхеэ ябаһан тула, хэды мүнгэнэй билет абахабиб,—гэжэ асуунгаа 10 түхэриг һарбайбаб. Таби мүнгэ үгэхэт гээд, 9 түхэриг 45 мүнгэ бусааха зуураа, таба мүнгэн намда олдоногүй гэбэ. Үглөө үглөөгүүр һөөргөө тантай бусахаб, тиихэдээ хүсэдөөр «тоосуужабди»,— гээд шоглобоб. Тиигээ һаа болоо, үглөө үглөөгүүр һуужа ошоно бээзт,— гээд билетшье үгэнгүйгөөр саашаа гүйлгөө һэн. Хэрэгээ дүүргээд үглөө үгөөгүүрнь һөөргөө бусахаар үнөөхи автобусаа харгы дээрэ хэдэн зонтой хүлеэбэбди. Харин тэрэмнай үдэрэй 11 час багаар хажуугаарнай унин тооһо татаад гүйжэ гарашоо. Досоонь зоншье үсөөн һуугаа һэн. Теэд гайхаһандаа ара таладахи 66—56 номерыень хадуугаад лэ үлэшөө бэлэйбди.

Харин тэрэ автобусай жолоошониинь АТХ-8-да мэдэлтэй, Иннокентий Селиверстов гэдэг байшоо.

Иимэ ушар хүдөөгэй харгынуудаар нэгэнтэ бэшэ болодог байдаг. Ошохо газарташ хүрэтэр һуулгажа абаашаад, билет үгэнгүй, альгаяа тодожо амташаһан жолоошодтой шангаханаар хэлсэхэ саг түланхай.

Ц. Ванчикова.

Загарайн аймагай хэлхеэ холбооной конторые даагшын анхаралда

Уншагшадта газетыень һаадгүй хүргэдэг болог лэ

Би энэ жэлдэ «Буряад үнэн», «Правда Бурятии», «Советская Россия» газетэнүүдые захинхайб. Эдэнэй шэнэ номернуудые хүлеэжэ ядан уншахаш. Тиин гэтэр манай эндэхи почтальон А. П. Пахомов хоёр-гурбан хоногоор газетэ хожомдуулдагынь харатай. Заримдаа нэгэ газетын хоёр номер асардаг, үгы бол оггтолон хаяжархидаг убайгүй Пахомовой ябадалда бүришье урмаа хухармаар.

Понедельнигһээ бэшэ, үдэр бүхэндэ манай Шулуутай тосхоной ажалшадта почто асаржа байха уялгатай энэ почтальон өөрөө Первомаевка сэлеэндэ ажаһуудаг тула, тэндээ халтад гэбэл нэгэн-хоёр уншэдэг зантай.

— Та юундэ газетэ таһалдуулнабта? гэжэ асуухада:

—Газетыетнай шанажа эдидэггүйб? Тэрэнһээ болохо харюусалгатай юумэ — хэдэн мянган түхэриг мүнгэ абажа ябадаг хүм. Хашартайгты!— гээд Пахомов ашаархадаг юм.

Д. Цыреторов.

...ноз, совхозууд Эхэ орондоо эрхим тарган малаа тушаана. ...уйдажа ябаһан хонин һүрэг харуулагдана. Зураг дээрэ: Баргажанай харгы. Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

Лев ТОЛСТОЙ

„ДАЙН БА АМГАЛАН БАЙДАЛ“

Ородой агууехэ уран зохёолшо Лев Николаевич Толстойн «Дайн ба амгалан байдал» гэжэ роман дэлхэйн литературын эгээл эрхим зохёолнуудай нэгэн гэжэ тоологдодог болоһоор үнинэй. Тус роман соогоо Лев Толстой 1812 оной Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай түүхэтэ үе сагые тон зүбөөр, гайхалтай хүсэтэйгөөр харуулжа шадаа юм. Мүнөө Бородино шадар болоһон тулалдаанай үдэрые зураглаһан нэгэ хэһэгые уншагшадтаа дурадхахамнай.

...одохи тулалдаанай гол ...родино һуурин ба Багра... ...эшүүдэй хоорондо оршо... ...дээрээ мянган сажанай ...оо юм. Энэ зайһаа газаа ...анай болоһон үдэрэй тэн ...ой морин сэрэгшэд Уваро... ...ори доро добтолго хээшье... ...айсадаа айлгаха һэдэлгэ... ...гша хойшоо гүйлгэлдэһэн ...рин нүгөө талаһаань, ...рдахануур, Понятовскиин ...учковой сэрэгшэдтэй хал... ...а юм; гэбэшье эдэ хоёр ...таһаранги, һулахан ту... ...оо гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. ...гол тулалдааниинь Боро... ...ниин тэг дунда болоо юм. ...флешүүд хоёрой хоорондо... ...талаһаа зайдан, хооһон, ...р харагдажа байдаг үргэн ...ямаршье арга мэхэ дал... ...ату сэхэ тулалдаан бо... ...

...аһаа эдэлһэн хэдэн зуун ...удай нэрьеэтэ дуун ту... ...эхилһэнэй дохёо болоо

...нуудай утаанай бүхы по... ...оойнонь баруун гар ...оһон Дессе болон Компан ...р дивизи флешүүд тээ... ...зүүн гар барижа зогсо... ...олиин полкнууд Боро... ...эглээ һэн. ...байһан Шевардинска ...шүүд хүрэтэр модо ту... ...харин Бородино хүрэтэр ...үүтэй зайтай байһан ту... ...полеон утаан манан соо... ...юунэйшье болоно байһые ...үйдээ. Дессе гэгшын ...сэрэгшүүдэй флешүүдэй ...алтагдаһан гүнзэгы жал...

га уруу орожо ябахань харагдаад лэ үхэр буугай абяанай тоо томшогүй олоор зэдэлжэ эхилхэдэ, утаа мананиинь үдхэрэн бөөгнэрөөд, бүри юуншье обёоргдохоёо болишобо. Утаа манан соогуур хаа яа хара юумэнүүд, таахада хүнүүд хэбэртэй үзэгдөөд, үгы болошоно, заримдаа жаданууд ялас тэлдэнэ. Теэд Шевардинска редудһаа хүнүүдэй тэндэ яалдажашье байһыень, ородууд юм гү, али французууд юм гү—мэдэхын, танихын аргагүй байба.

Сэлмэг тэнгэридэ наран үндыжэ, флешүүд тээшэ һарабшалан хаража байһан Наполеоной нюур шарайе гэрэлтүүлбэ. Флешүүд утаанда хушагдаһан байжа, хүнүүдэйшье, утаа мананайшье тэндэ хүдэлһэниинь ойлгохын аргагүй хэбэртэй болоно. Заримдаа буугай дуунай замхад гэхэдэ, хүнүүдэй һүхирэлдэхэ соностоно, теэд юунэйшье тэндэ болоно байһые ойлгохын аргагүй зандаа һэн.

Наполеон добо дээрэ байгаад, ганса нюдэтэй дурамбайгаар хараадшье үзэбэ. Тэрэнэйнь бишыхан түхэреэн соо, утаа манан, хүнүүдшье, заримдаа өөһэдынхиниинь, заримдаа ородуудшье үзэгдэнэ. Дурамбайгүйгөөр харахадаа хаанань хэнэйхидэй байһые баһа ойлгохоёо болишобо.

Удангүй тэрэ добоһоо буугаад, хаяагаарнь урагша, хойшоо ябасагааба.

Хаа яа Наполеон буунуудай һүрэхэ абяа шагнасагаан, байлдаанай боложо байһан газар руу шэртээд зогсоно.

Гэбэшье, тэрэнэй байһаншье газарһаа, үшөө хэдэн генералнуудайнь үлэһэн добо дээрэһээшье, үнгэрхэдөө үхэһэн амидышье, шархатаһаншье, айһан, мэдээ алдаһаншье ород, француз сэрэгшэдэй тулалдажа байһан флешүүд дээрэһээ, тэндэһээшье юунэй боложо байһаниинь хүсэд ойлгохоор бэшэ бэлэй. Хэдэн часай туршада замхаагүй үхэр буугай, мииншье буугай абяан доро тэндэ гэнтэ гэнтэ гансал ород, үе үе гансал француз ябаган, морин сэрэгүүд бии болоод, буудалдан, сабшалдан, хадхалсан унажа, хашхаралдажа, урагшаа, гэдэргээ гүйлдэжэ байхадань, магад, өөһэдөө юушье хэхэеэ мэдэхэеэ болишоо гэжэ һанамаар һэн.

Наполеондо байлдаанай газарһаа саг үргэлжэ маршалнуудайнь туһамаршад, мэдээ зөөгшэд гүйлгэлдэн ерэжэл байба, зүгөөр тэдэ мэдээнүүдынь гол түлэб худал байгаа. Ушар юуб гэхэдэ, байлдаанай халуун түлэг хаһада хэнэйшье илажа байһые тодорхойлхын аргагүй һэн. Тиимэһээ зарим адьютантнуудынь байлдаанай боложо байһан газарта хүрэнгүй, зуурандаа дуулаһан мэдээгээ дамжуулдаг байба. Тиигээдшье Наполеоной байрлаһан редут хүрэтэр хоёр-гурба модо гүйлгэжэ ошоторнь, ушар байдалынь хубилжа, асарһан мэдээниинь худал болошодог һэн. Нэгэ үедэ Бородино абтаа, Колоча мүрэн дээрэхи хүүргэ французуудай гарта ороогээһэн мэдээе вице-королиин адьютант асаржа ерэбэ гээшэ. Тиихэдээ мүрэниие гаталха гүбди гэжэ Наполеонһоо асууһан байгаа. Наполеон сэрэгүүдтээ голой саада эрьедэ гаража жагсаад, захиралта хүлеэгты гэбэ ха. Зүгөөр Наполеоной иигэжэ хэлэхэһээнь бүри урид, тэрэ адьютантынь Бородиноһоо гүйлгэжэ гаран сасуу, ородой сэрэгшэд Колоча мүрэнэй хүүргые һөөргэнь тэхэрюулэн абаад, галдажархиһан байгаа. Энэ тулалдаанда Пьершье хабаадаа һэн.

Флешүүдэй зүгһөө гүйлгэжэ ерэһэн суухигар сагаан, айнхай шэг шарайтай адьютантын: добтолгомнай һүжэрөө, Компан шархатанхай, Даву алуулаа гэжэ Наполеондо дуулгажа байхада, үнэндөө флешүүд ондоо бүлэг сэрэгшэдээрнь эзэлэгдэнхэй, Давушье амиды, зүгөөр багаханаар шархатанхай байгаа бэлэй. Иимэ ушар байдалые хараадаа абахада, Наполеоной үгэһэн захиралтанууд нэгэн гэбэл бүри урид бэелүүлэгдэнхэй, үгы гэбэл, бэелүүлэгдэхэ аргагүй, беэлүүлэгдэдэгшьегүй байгаа.

Байлдаанай газарһаа холо бэшэ байрлаһан маршал болон генералнууд баһал өөртэнь адли байлдаанда хабаадаагүй, мүн һомон доро хаа яа ородог тула, Наполеонһоо һурангүй, хаанаһаа хайшань буудахаб, морин сэрэг хаагуур добтолгодо орохоб, ябаган сэрэг яажа дабшахаб гэһэн асуудалнуудаар өөһэдынгөө захиралтануудые үгэжэ байгаа юм. Тиибэшье һаань, эдэнэйшье захиралтанууд, Наполеоной захиралтанууд шэнгеэр хаа яа дүүргэгдэдэг байба. Ехэнхидээ захирһанһаань тад ондоо үйлэ хэрэгүүд боложол байгаа һэн. Картечь һомоной аадартал адхаржа байхада, добтолхо сэрэгшэдынь тэсэнгүй тэрьедэшэдэг, байрадаа байха сэрэгүүдынь гэнтэ урдаа ородуудые хараад гэдэргээ гүйлдэшэдэг, үгышье һаа гэнтэ добтолгодо орошодог, тиихэдэнь морин сэрэгынь гүйлдэжэ ябаһан ородуудые намнажа эхилдэг ушаршье олон һэн. Тиигэжэ морин сэрэгэй хоёр полк Семеновско жалга гаталан, урагшаа гүйлгэлдэһэн аад, хада дээрэ гарамсаараа эгсэ моридоо эрьюулжэ, бии шадалаараа һөөргөө табилуулшаһан юм. Мүн нимэрхүүгээр ябаган сэрэгүүдшье урагшаа дабшажа, огто хараалагдаагүй газар уруугаа ябашадаг һэн. Тиимэһээл хэзээ, хайшань үхэр буунуудые абаашахаб, ябаган сэрэг хэдыдэ буудаха, морин сэрэг тэрьедэжэ ябаһан ородуудые хэдыдэ намнахаб гэһэн захиралтануудые бүлэг сэрэгэй ноёд өөһэдөөл, Наполеонһоо байха Ней, Даву, Мюрат гэгшэдһээшье һурангүй, үгэжэ эхилээ бэлэй. Тэдэнэр дээдэ ноёдойнгоо захиралта дүүргээгүйн, өөһэдөө мэдээд захиралта үгэжэ байһанайнгаа хойшолонгуудһаа огто айхаяа болишоо һэн. Ушар юуб гэхэдэ, иимэ халуун байлдаанай үедэ хүн бүхэн өөһэдынгөө ами наһанай түлөө һанаагаа зобожо, нэгэн гэбэл — амияа абархын тэдысэ гэдэргээ гүйлдэдэг, үгы гэбэл—урагшаа дабшадаг байгаа бшуу. Үнэн дээрээ энэ гэдэргэ, урагшаа гүйлдэлгэниинь хоёр талын сэрэгүүдэй юрэнхы байдалые хүнгэдхэдэгшьегүй, хубилгадагшьегүй һэн. Эдэ бүхы гүйлдэлгэниинь, тэдэндэ хорошье хүргэдэггүй, харин тэдэнэрэй тэбдэн гүйлдэжэ ябаа дайнай газар дээгүүр, хаа хаанагүй ниидэн ябаа үхэр буугай, юрыншье һомонууд тэдэндэ хоро хүргэн, шархаталга, үхэл үүсхэдэг байгаа ха юм. Эдэ зоной арай гэжэ аюул үхэлэй газарһаа гарамсаар, арадань байһан ноёд тэдэниие дахин бүридхэн суглуулжа, гурим журам сахюулхадань, тэдэнэр гал һомоной ниидэн байгаа талмай уруу шэглэн ошожо, дахин (ами наһаяа аршалхын тэдысэ) тэрэ журамаа алдажа, баһал дайралдаһан тээшээ гүйлдэжэ эхилдэг байба.

Наполеоной генералнууд Даву, Ней болон Мюрат гэгшэд байлдаанай гал утаанда дүтэ байһан заримдаа тэрээн уруу ороодшье гарадаг байһан тула, хэдэ дахин гуримтай жагсаал болгон, ухаангүй олон сэрэгүүдые урагшань туугаа юм. Хэрбээ бүхы урданхи байлдаануудта иимэ добтолгын һүүлээр тэрьелбэ гэһэн дайсанай мэдээнүүдэй эрхэ бэшэ ерэдэг байгаа һаа, мүнөө гуримтайгаар жагсан ороһон сэрэгүүдынь үрин тарин гэнхэй, гурим журамаа алдаһан, айһан һүрэг зон болонхой бусадаг байба. Тиихэдэнь эдэ һүрэг зоноо дахин жагсаана, зүгөөр хүн зонойнь тоо үсөөржэл байба. Үдэ багта Мюрат нэмэлтэ туһаламжа болгон сэрэг эрихыень адьютантаа Наполеондо эльгээбэ.

Наполеоной добынгоо хормойдо пунш уужа һуухада, Мюрадай адьютант гүйлгэжэ ерээд, хэрбээ дээдэ түрэлтэ императорай үшөө нэгэ дивизи сэрэг туһаламжа болгон эльгээгээ һаань, ородууд хяа бута сохигдохоёо байна гэжэ элидхэбэ.

— Туһаламжа сэрэг гү?— гэжэ Наполеон гайхаһан хэбэртэйгээршье һаа, хатуугаар дуугарба. Тэрэ сэбэрхэн шэг шарайтай, буржылгуулһан хаб хара үһэтэй адьютант хүбүүнэй үгэнүүдые ойлгоогүй шэнги байба. Тиихэ зуураа Мюрат шэнгеэр үһөө заһуулһан хүбүүхэн тээшэ харасаяа шэглүүлбэ. «Туһаламжа сэрэг!— гэжэ тэрэ досоогоо бодобо.— Ородуудай сэрэгэй бахижүүлэгдээгүй, һула тала руу арминнгаа хахадые абажа, добтолон ороһон аад, юун туһаламжа сэрэгээ эринэ гээшэб!»

— Энэ дары Неаполиин корольдо ошоод, үшөө хахадшье үдэр болоогүй байна гэжэ хэлэгты,— гээд, Наполеон эридээр дуугарба.— Би үшөө шатарай хюлгэ дээрэ юунэйшье боложо байһые хүсэд анхараагүй байнам. Ябагты...

Ута үһэтэй сэбэрхэн адьютант хүбүүн малгайһаа гараа һалгангүй байжа хүндөөр һанаа алдаад, алалсаанай боложо байһан газар руу һөөргөө гүйлгэбэ.

Наполеон һууриһаа бодожо, Коленкур Бертье хоёрые дуудаад, байлдаанда хабаагүй юумэн тухай хөөрэлдэжэ эхилбэ.

Наполеониие һонирхуулжа эхилһэн хөөрэлдөөнэй түлэг дунда хүлэршэһэн морёороо дахуулнуудтаяа хамта тэдэнэй байһан добо тээшэ гүйлгэжэ ябаһан генералые Бертье обёоржорхибо. Тэрэнь Бельяр байгаа. Мориноо буумсаар түргэн алхасаар императортаа дүтэлэн, шанга хоолойгоор, зоригтойгоор туһаламжа сэрэгэй хэрэгтэй болоһые баталан ойлгуулжа эхилбэ. Хэрбээ императорай үшөө нэгэ дивизи үгөө һаань, ородууд хяа бута сохигдохоёо байна, гэжэ нэрэ хүндөөрөө тангаригла ба.

Наполеон мүрөө хабшагад гүүлээд, юушье хэлэнгүй урагша хойшоо ябасагааһан зандаал байба. Энэ үедэ Бельяр императорые тойрон байдаг бүлэг генералнуудтай шанга шангаар хөөрэлдэжэ захалба.

— Бельяр, та даншье түргэдэнэ гээшэ хат,— гэжэ Наполеон генералда дүтэлэн дуугарба.— Яраһан

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта)

„ДАЙН БА АМГАЛАН БАЙДАЛ“

(Түгэсхэл. Эхиниинь 3-дахи нюурта)

хүн даарадаг юм. Мүнөө дахин ошожо хараад ерэгты.

Бельярай далда ороогүй ябатар, байлдаанай талмайhаа үшөө нэгэ хүн гүйлгэжэ ерэбэ.

— Үшөө юун болооб?— гэжэ Наполеон ехэл хашхаран сухалдаhан хүнэй зангаар дуугарба.

— Хаамнай, герцог... — гэжэ адъютантын дуугаржа ядажа байхада:— Туhаламжа сэрэг эринэ гү?— гэжэ уур сухалдаа диилдэн, Наполеон дуугарба. Адъютант хэлэhыень зүбшөөн толгойгоо дохёод, элидхэжэ эхилбэ. Наполеон буруу хараад, хоёр алхаса хэhэн аад, байрадаа зогсод гээд, гэдэргээ бусажа, Бертьее дуудаба. — Туhаламжа үгэхэ болоолди даа,— гэжэ гараа дэлгэн дуугарба. Хэниие эльгээхэбибди. Та юун гэжэ hананат?—гээд Бертьедэ хандаба. Хожомынь Наполеон галуунай дальбарааhаа минии бүргэд болгоhон хүн гэжэ Бертьегээ нэрлээ бэлэй.

— Клапаредэй дивизи эльгээбэл яахаб, ноён хаамни,— гэжэ бүхы дивизи, полк болон батальонуудаа сээжээр мэдэдэг Бертье дуугарба.

Наполеон зүбшөөн толгойгоороо дохибо.

Адъютант Клапаредэй дивизи тээшэ гүйлгэшэнэ. Хэдэн минута болоhон хойно добын арада байhан залуу гварди байраhаа хүдэлбэ. Наполеон үгэ дуугүйгөөр тэрэ зүг тээшэнь хараад байба.

— Үгы даа,— гээд гэнтэ тэрэ Бертьедэ хандаба,— Клапаредые эльгээхэ аргам үгы. Фрианай дивизи эльгээгты,— гэбэ.

Клапаредэй орондо Фрианай дивизи эльгээхэдэнь ямаршье илгаа үгы hаань, (гадна байраhаа хүдэлhэн сэрэгые зогсоогоод, орондонь ондоо дивизи эльгээхэдэ hаад, удааралга болохо байгаа ха юм) императорай захиралта тэрэ дары дүүргэгдээ hэн. Энэ удаа Наполеон өөрынгөө сэрэгүүдтэ hаад хэhэн ушараа ойлгобогүй. Зүгөөр тэрэ ходоодоо ушар байдалые зүбөөр ойлгодог, hаад хэhэн ушарнуудые тэсэдэггүй бэлэй.

Фрианай дивизи бусад дивизинүүдтэеэ хамта утаа манан соогуур далда оробо. Али бүхы зүг тээhээнь хэлсэhэн юумэдэл адъютантнууд гүйлгэлдэн ерээд лэ, туhаламжа сэрэг эрижэл байба. Ородууд байрадаа бүхөөр байhан зандаа. Бүри тэсэхын аргагүйгөөр буудана, сэрэгүүднай хайлаhан юумэдэл үсөөржэл байна гэhэн мэдээнүүдые тэдэнэр асаржал байба.

Наполеон хуряагдадаг стул дээрээ бодолгото болонгёор hуужал hууба.

Аяншалха дуратай де Боссе гэдэhээ үлдэhэн дээрэhээ императорта ошожо, дээдэ түрэлтэдэ үглөөнэй хоол барихыень дурадхаад, hүүлдэнь зүрхэлэн:

—Танай дээдэ түрэлтые илалтаартнай амаршалха сагни болоо гэжэ найданаб,— гэбэ.

Наполеон юушье дуугарангүй тархяа hэжэрбэ. Энэ буруушаалгань үглөөнэй хоол барилгада бэшэ, харин илалтада хамаатай гэжэ тухайлжархиhан де Боссейн алярхаhан ёhолhон хоёрой хоорондуур:

— Үглөөнэй эдеэ бариха аргын байхада, дэлхэй дээрэ энээниие хэншье хорижо шадахагүй юм бэшэ аал,—гэхэдэнь,

— Үгы бологтыл...—гэжэ Наполеон барагар болон гэнтэ дуугараад, буруу харашаба. Гэмшэhэнэй, гэмээшье мэдэрhэнэй, бахардаhанайшье хоорондын энеэбхилэл ноён Боссейн нюурта обёорогдобо. Тэрэ хондогонон бусад генералнууд тээшэ ябашаба. Ходоодоо алдангүй шүүдэг, тиимэhээ мүнгэеэ гамнангүй шэдэдэг буусатай, золтой наадашан аад, эгээл мүнөө хамаг усал тодхорыень хуу урид сэгнэн, хамагые бодомжолон наадажа эхилээб гэжэ hанабашье, гэнтэ яахын аргагүй алдажархиhан тэрэл наадашан хүнэй досоо түрэдэг хүндэ мэдэрэлнүүд Наполеониие эзэлжэ байба.

Тэрэл сэрэгүүдынь, тэрэл генералнуудынь, тэрэл бэлэдхэлынь, тэрэл зүблөөнүүдынь, эрид шанга захяануудынь энэшье удаа хубилаагүй байгаа ха юм. Өөрөөшье тэрэл зандаа байна ха юм, мүн урдынхидаа орходоо дүршэлтэй, бэрхэ болонхой бэшэ аал. Аустерлице болон Фридлянд шадар бута сохигдоhон дайсанииньшье зандаа ха юм. Теэд юун болоо гээшэб, ямар шалтагаанhаа хамаг хүсэл зоригынь буруу hүрэжэ эхилээ хаб...

Урда тулалдаануудта ходол илалта, амжалта асардаг аргануудыньшье хэрэглэгдээ ха юм. Батарейнүүдынь нэгэ газарта суглуулагдаа, дайсанай жагсаал сүмэлэн гарахын тула резервынь сэрэгүүд дабшуулагдаа, добтолгодо суута морин сэрэгынь хабаадаа—эдэ бүхы аргануудынь булта хэрэглэгдээл, теэд илалтал туйлагдаагүй байhаар. Үнгэрхэдөө али бүхы зүг тээhээнь алуулhан, шархатаhан генералнууд тухай мэдээнүүд, туhаламжа сэрэг эриhэн адъютантнууд саг үргэлжэ ерэжэл байна. Ородуудые байраhаань мулта сохихо аргагүй байхаhаа гадна, өөhэдынь сэрэг hуларан таража эхилээл.

Урдань үсөөн үгөөр хэлэгдэhэн хоёр-гурбан захиралтынь удаа хүхюун шарайтай маршалнууд ба адъютантнууд амаршалхаяа гүйлгэжэ ерэдэг, хэды үхэр буу, хэды мори тэргэтэй ашаа, хэды тугуудые булимтарhанаа хэдэн дайсадые хиналтада абаhанаа hайрхадаг, харин Мюрат морин сэрэгээрээ тэрьелhэн дайсадай хойноhоо намнан ошожо, буу зэбсэгыень, эдеэ хоолыень буляан ерэхэ зүбшөөл эридэг бэлэй. Гансал Лоди, Маренго, Арколь, Иена, Аустерлица, Ваграм шадар бэшэ, тулалдаанай болоhон бусадшье газарнуудта иимэл байдаг hэн. Харин мүнөө тэрэнэй сэрэг ямаршьеб ойлгогдосогүй ушар байдалда орошоод байна ха юм.

Флешүүд абтаа гэhэн мэдээнэй ерээшье hаань, нэгэл юрэ буса, даншье юрэ буса, урдынхидаал бэшэ юумэнэй эндэ боложо байhые Наполеон харажал байба. Олон тулалдаанда хабаадажа дүршэhэн, тэрэниие тойрогшо бүхы хүнүүдэй иимэрхүү мэдэрэлдэ абтаад байhые Наполеон өөрөө баhал hайн ойлгожо байба. Бултанайнь шэг шарай хүхюугүй, уруу дуруунууд, урда урдаhаа харалсахаяашье зүрхэсэнэ хэбэртэй. Гансал Боссе ямар удха шанартай юумэнэй боложо байhые ойлгоогүй зандаа. Олон дайнда хабаадаhан дүй дүршэл ехэтэй Наполеон энэ найман часай туршада бүхы арга боломжоёо хэрэглэн добтолоод, илалта туйлаагүй байhан ушарайнгаа хойшолонгуудые hайн мэдэхэ hэн. Энэ хадаа диилэhэн бэшэ, диилдэhэн тулалдаан гэжэ мэдэжэ байhан тула, мүнөө багахан лэ гэнтын ушар байдалhаа өөрыншье, бүхы сэрэгүүдэйншье хуби заяанай дулдыдажа болохыень ойлгоо hэн.

Энэ хоёр hара соо урагшагүйгөөр үргэлжэлжэ байгаа гажа буруу ородой кампаниин үедэхи нэгэшье тулалдаанда ёhотой илалта туйлаагүйгөө, бүхэли корпус сэрэгые үхэр буунуудые, hүлдэ тугуудыешье булимтаран абаагүйгөө ой ухаандаа hанаад үзэхэдэнь, тойрожо байгаашадайнгаа уруу дуруу нюур шарай харахадань, hүүлэй hүүлдэ—ородууд тэрьелнэгүй, байhан байрадаа байhаар зандаа гэhэн мэдээнүүдые шагнахадань, Наполеоной досоо зүүдэн соохидол аймшагтай мэдэрэлнүүд түрэжэ, яажа гэнтэ алуулшанагүйбиб гэhэн жэхыдэhэ хүрэмэ бодол ерэнэ. Хэрбээ ородуудай зүүн хажуугаарнь гү, али дундуурнь добтолоод, сүмэрэн ороо hаа, ямар нэгэн зайгуул hомон тэhэржэ, өөрыгыньшье алажа болохо байгаа ха юм. Болохол байна ха юм даа. Урдын тулалдаануудай үедэ дайсадай гэнэдэhэн дээрэhээ ямар нэгэн амжалта туйлаха, үгые бодомжолон үзэдэг байгаа hаань, мүнөө иимэ ушарнууд тоо томшогүй олоороо тохёолдожо байба. Тиимэhээ тэрэниие Наполеон тэсэмгэйгээр хүлеэбэ. Яахабши даа, эдэ бүгэдэнь зүүдэн соохидол үргэлжэлжэл байба. Зүүдэн соонь ямар нэгэн муухай амитанай добтолходо, тэрэ хүн бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн, муухай амитанаа сохом hүнөөхөөр далайжа далайжа сохиходонь, гарынь гэнтэ хүсэ шадалгүй байжа, hула табиhан hуртал hанжашадаг ха юм. Одоол тиихэдэнь тэрэ хүн яахашье аргагүйгөөр мэдэрэн, үхэлөө хүлеэдэг. Эгээл иимэ мэдэрэл Наполеондо ерэжэ, бүхы сэдьхэл hанаaень зобоожо эхилээ.

Ородууд Франциин сэрэгүүдэй зүүн хажууhаань добтолжо эхилбэ гэhэн мэдээ дуулахадаа, Наполеон hууха байха газараа оложо ядашаба. Тархяа доошонь hанжуулаад, альгаараа үбдэгөө тулаад, нэгэ хирэ добынгоо хаяада абяагүй hууба. Бертье тэрээндэ дүтэлэн ошожо, хэрэгэйнгээ ямар байhые өөрөө шалган хаража ерэхыень дурадхаба.

—Юун? Юун гэнэт?—гэбэ. Наполеон. — Зүб намда мори асаржа үгэгты.

Морёо унаад, тэрэ Семеновское hуурин тээшэ шэглэбэ.

Дариин утаанда хушагдаhан дайдаар үнгэржэ ябахадань, тойроод шуhа уhан соо нэгэ нэгээрээ, бүлэг бүлэгөөрөө хүнүүд, морид дүүрэн хэбтэбэ. Иимэ багахан зай газар соо иимэ олон хүнүүдэй алуулаад хэбтэхые Наполеоншье, тэрэнэй генералнуудшье хаража үзөөгүй hэн. Арбан часай туршада шэхэнэй шиир таhалангүй замхаагүй үхэр буунуудай зэдэлhэн абяан энэ ой гутама зурагта ямаршьеб онсо шэнжэ түхэл олгоно хэбэртэй (амиды зурагуудай хүгжэм мэтэ). Наполеон Семеновское hууринай үндэр газарта гарахадаа, урдаа утаан манан соогуур нюдэндэнь гажа буруу хубсаhатай хүнүүдые обёорбо. Эдэнь ородууд байгаа hэн.

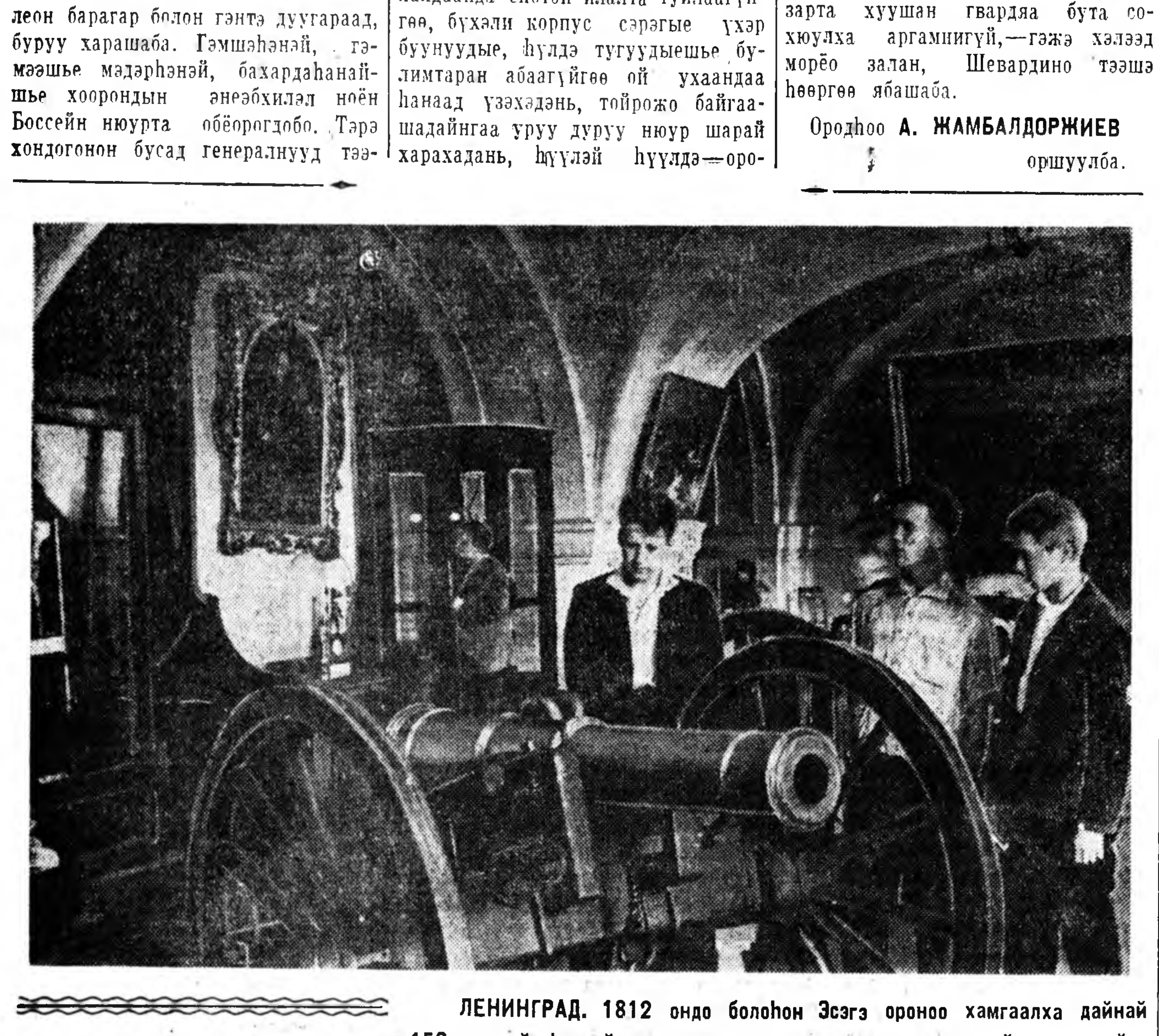
Ородууд Семеновское hууринай ба добынь араар үдхөөр жагсанхай байба. Үхэр буунуудынь тэдэнэй сэрэгүүд тээшэ замхангүй буудана. Тулалдааншье дүүрэшэhэн байба. Зүгөөр, ямаршье үрэ үндэhэгүй, алалсаан үргэлжэлhэн зандаа. Наполеон моринойнгоо ама татажа, тугаарайхидаал бодолгото болон байшаба; тэрээнhээ дулдыдаhан, тэрээндэ хүтэлбэрилэгдэжэ байhан, тэрэниие тойроод боложо байгаа энэ үйлэ хэрэгые болюулжа шадахагүйгөө мэдэрэн ойлгобо. Зүгөөр энэ урагшагүйдэhэн хэрэгынь тэрээндэ эгээл мүнөө ямаршье туhагүй, ой гутамаар гээшэ ха гэжэ hанагдаба.

Наполеондо дүтэлэн ерэhэн нэгэ генерал хуушан гвардияа дайнда оруулха hэн хат гэжэ дурадхаба. Наполеоной хажууда байhан Ней Бертье хоёр нюур нюураа харалсаад, тэрэнэй ямаршье үндэhэ бодолгүй дурадхалые шоо үзэнгеэр энеэбхилэлдэн хүлеэбэ.

Наполеон тархяа доошонь hанжуулаад, удаан абяагүй байба,

—Францhаа 3200 модоной газарта хуушан гвардяа бута сохюулха аргамнигүй,—гэжэ хэлээд морёо залан, Шевардино тээшэ hөөргөө ябашаба.

Ородhоо **А. ЖАМБАЛДОРЖИЕВ** оршуулба.

ЛЕНИНГРАД. 1812 ондо болоhон Эсэгэ ороноо хамгаалха дайнай 150 жэл гүйсэнэтэй дашарамдуулан, түүхын артиллерийскэ музейдэ хүн зон олоороо ерэжэ харана. Зураг дээрэ: Бородинодо болоhон байлдаанда хабаадаhан полиннуудай томо буунуудые музейдэ ерэгшэд хаража байна.

ТАСС-ай фотохроника.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур

1962 оной августын 29.

Хилын саанаhаа

Президент Кеннеди премьер-министр Макмиллан хоёрой хамтын мэдүүлгэ

НЬЮ-ЙОРК, августын 27, (ТАСС). США-гай президент Кеннедиин, Великобританиин премьер-министр Макмилланай хамтын мэдүүлгэ США-да, Англида нэгэ доро толилогдоо. Ядерна туршалгануудые болюулха договор тушаа Англи, Америкын дурадхалнууд тухай тэрэ мэдүүлгэ соонь хэлэгдэнэ.

Женевэдэ байдаг түлөөлэгшэд 18 гүрэнүүдэй хабаададаг комитедтэ ядерна туршалгануудые хэхэеэ болихо тушаа дурадхал оруулха ёhотой. Кеннеди Макмиллан хоёр энээн тухай бүхы түлөөлэгшэдтөө заабари үгөө гэжэ мэдүүлгэ соонь тэмдэглэгдэнэ. Гадна агаарта, уhан доро, замбуулин дайдада туршалгануудые хэхэеэ болихо тухай тусхай договорой проект США-гай, Англиин түлөөлэгшэд тэндэ оруулха юм.

Энэ хоёр проектнүүдэй түрүүшынхинь ядерна туршалгануудые хорихо тухай Англи, Америкын оруулhан урданайнь дурадхалтай адли. Урданайнь тэрэ дурадхал уласхоорондын хиналта тогтоожо, ядерна зэбсэг туршалга хорихо тушаа хэлэгдэhэн юм.

Кубада эсэргүү шэнэ хорото ааша

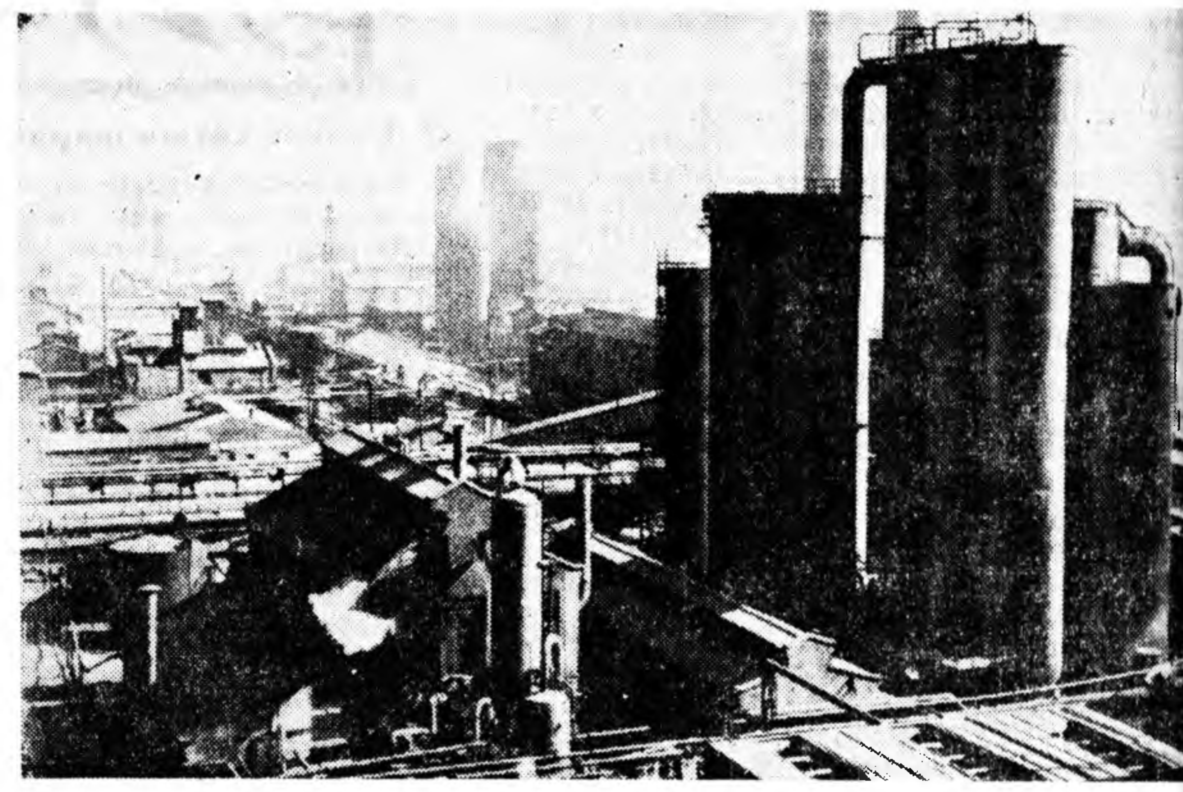
ГАВАНА, августын 27. (ТАСС). Августын 24-нэй hүни Америкын сэрэгэй самолет Кубын газар тээшэ ниидэн орожо, Матансас провинциин найман hуурин дээгүүр ниидэбэ гээд Революционно зэбсэгтэ хүсэнүүдэй министерство мэдээсэбэ. Дээрмэшэн ёhоор добтолон ороhон энэ самолет 3 мянган метр үндэртэ ябаа. Америкын сэрэгэй ондоо самолет августын 24-нэй үглөөгүүр Кубын худалдаа наймаанай судна дээгүүр тойрожо ниидэбэ. Энэ судна Кубада хабаатай уhан дээрэ, Мариель портдо дүтэхэнэ ябаhан байна бшуу.

Кубада эсэргүү хорото ааша—США-гай үүсхэhэн хэрэг

ЛОНДОН, августын 27. (ТАСС). Кубада эсэргүү шэнэ добтолгын түлөө Холбоото Штадууд сэхэ харюусаха ёhотой гэжэ Англиин мүнөөдэрэй олон газетэнүүд бэшэбэ.

Кубада эсэргүү хэрэгүүд США-hаа эхитэй гээд бүхы баримтанууд тодорхойлно гэжэ «Дейли геральд» газетэ бэшэбэ. Зүгөөр Фидель Кастро гэгшын ниислэлдэ добтолhон хэрэгтэ США ямаршье хабаагүй гэжэ Америкын гүрэнэй департамент мэдүүлээ hэн. Теэд энээндэнь хэн үнэншэхэб?

США-гай президент Кеннедиин дэмжэлгээр, зүбшөөлөөр 1961 ондо Кубада добтолго хэгдэhэн юм гээд «Дейли миррор» газетэ тэмдэглэбэ. Энэ хорото муухай добтолгодо хабаадагшад тон богонихон болзор соо бута сохигдоhон түүхэтэй. Мүнөө шэнэ хорото ааша гаргагдаба. Америкын газар дээрэ иимэ добтолгодо бэлдэхыень президент Кеннеди зүбшөөнэ. Энэнь гайхамаар. Кубада добтолгодо гүрэнэй департамент хабаагүй гэжэ мэдүүлгэ хэгдээ hэн. Гэбэшье энээндэнь хэншье мэхэлэгдэхэгүй гээд «Дейли уоркер» газетэ мүнөөдэр тэмдэглэбэ. Кубаhаа гаража ошоhон олохон хүнүүдые Америкын засагаархид hургадаг, зэбсэгжүүлдэг, мүнгэ зөөреэр туhалдаг байна. Эдэ бүгэдэ hайса мэдээжэ болонхой гэжэ газетэ бэшэнэ. Кубын хархис этэгээдүүдые суглуулжа, Куба тээшэ эльгээхэ, тиигээд тэндэ Америкын монополистнуудай эзэрхэн байха хэрэг hэргээхэ зорилготой. Кубада урдань зонхилон байhан Батистын тала баригшадые засаг түрэдэ оруулха зорилго США табина гээд газетэ үргэлжэлүүлэн бэшэбэ. Гаванада добтолhон ушар США-гай политикын тохёолдохол ёhотой хойшолон болоно гэжэ газетэ тэмдэглээ.

Хитадай Арадай Р... када Аньшань городые ... хайлуулдаг ниислэл» г... лэдэг юм. Республика ... абтадаг, бүхы буладай ... найнь нэгэ хуби, бүхы ... дай гурбанайнь нэгэ ху... гаргагдадаг байна. Зу... рэ: Аньшанай металлур... комбинат.

ТАСС-ай фотохро...

Алжирта тохёолдоhон байдал

ТУНИС, августын 27. (ТАСС). Сэрэгэй дүрбэдэхи округой командованиин, Национальна сүлөөрэлгын фронтын политическэ бюрогой хоорондо арсалдаата асуудалнуудай бии болоhонтой дашарамдуулан, Алжирай байдал шахардуу зандаа байна.

Алжирай радиогой мэдээсэhээр, Бен Белла, Хадж Бен Алла гэгшэд Оран ниидэжэ ошоо. Тиигээд тэндэ августын 26-да зүблөөн болобо. Национально-сүлөөрэлгын сэрэгэй баруун зоны штабай командалагша, сэрэгэй 5-дахи округой түлөөлэгшэд, Оран, Тлемсен, Сайда, Мостаганем, Тиарет, Саура департаментнуудай национальна сүлөөрэлгын фронтын нэгэдэлэй делегадууд тэрэ зүблөөндэ хабаадаhан байна.

Национальна суглаанай hунгалтын hүүлээр национальна сүлөөрэлгын фронтын политическэ бюро засагай нэгэл хуулита орган болоно гэжэ зүблөөндэ хабаадагшад баталан тодорхойлбо. Сэрэгэй 4-дэхи округой хабаатай газар дээрэ байhан эсэргүү аашатай хүнүүдтэ зорюулагдаhан хандалга зүблөөндэ хабаадагшадай баталhан резолюци дотор бии. Сэрэгэй 4-дэхи округой районуудай, областьнуудай, секторнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд ушар ёhо мэдэдэг болохо ёhотой гээд резолюци соонь уряалагдана. Тэдэнэр политбюрое дэмжэжэ, Национальна учредительнэ суглаае түргөөр hунгаха арга боломжо бии болгохо ушартай гээд тэндэнь заагданхай. Харин сэрэгэй 4-дэхи округой командовани Национальна сүлөөрэлгын фронтын политбюрогой hүүлшын шиидхэбэринүүдые буруушааhан мэдүүлгэ үсэгэлдэр гаргаба. Алжирай революциин Национальна соведые яаралтайгаар зарлаха тухай Алжир городто тунхаглагдаhан тэрэ мэдүүлгэ соонь хэлэгдэнэ. Энэ Национальна совет хадаа Национальна сүлөөрэлгын фронтын дээдын орган болоно. Орон дотор тохёолдоhон бэрхэшээлтэй байдалые иигэжэ hайжаруулха ушартай гээд тэндэнь заагдана. Эвианай хэлсээнүүдэй ёhоор бии болгогдоhон Саг зуурын гүйсэдхэхы органой ажал ябуулга командованиин мэдүүлгэ соо эрид шүүмжэлэгдэбэ.

Сэрэгэй 4-дэхи округой Алжир городто засаг барижа байха үедэнь Алжирай революциин Национальна совет зарлагдахагүй. Национальна совет зарлаха хэрэгые политбюро зүбшөөхэгүй байна гэжэ Национальна сүлөөрэлгын фронтын политбюрогой генеральна секретарь Мохаммед Хидер мэдүүлээ.

Алжир город хадаа ороной-мнай ниислэл болоно. Тиимэhээ энэ город ганса 4-дэхи округто хабаатай бэшэ. Харин Алжир город сэрэгэй бүхы округуудта хабаадаха ёhотой. Политбюро хадаа тусхайта нэгэл орган болоно. Энэ орган бүхы ороноо түлөөлнэ. Тиимэ болохолоороо бултадаа политбюродо мэдэлтэй байха ушартай гээд Национальна сүлөөрэлгын фронтын политбюрогой генеральна секретарь Мохаммед Хидер тэмдэглэбэ.

„Ниитын дэлгүүртэ“ орохо хэрэгые Англиин хүн зон буруушаана

ЛОНДОН, августын 27. ТАСС-ай корреспондент Е. Егоров мэдээсэнэ:

Англиин «ниитын дэлгүүртэ» орохо хэрэгые буруушааhан олон хүнэй хабаадалгатай митинг Лондоной эгээ ехэ концертнэ залнуудай нэгэн соо болобо. Англиин Национальна үг зорилгонуудтай тааралдахагүй, «ниитын дэлгүүртэ» орохо ябадалые буруушаадаг элдэб политическэ организацинуудай тэмсэлые нэгэдүүлхэ hэдэлгэ иигэжэ гаргагдаба.

3 мянгаад хүнэй хабаадаhан энэ митингые Англиие дэлгүүртэ хабаадуулхагүй гэhэн организациин түрүүлэгшэ нээгээ. Англиие «ниитын дэлгүүртэ» хабаадуулха хүсэлтэй хүнүүд «табадахи колоннодо» ороно гээшэ. Англиин арад зон «ниитын дэлгүүртэ» орохо хэрэгые сэхэ шууд буруушаана гээд тэрэ үргэлжэлүүлбэ.

Парламентын лейбористнуудай депутат Ричард Марш үгэ хэлэбэ. Лейбористнуудай партиин олонхи гэшүүд «ниитын дэлгүүртэ» Англиин орохо ябадалые огтолон буруушаана гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Энэ дэлгүүртэ Англи хабаадаад байхадаа тохёолдоhон экономическа бэрхэшээлнүүдhээ гаража шадахагүй.

Хэблэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай генеральна секретарь, «Англи, урагшаа» гэдэг организациин түрүүлэгшэ Ричард Бригиншоу удаалуулан үгэ абаба. Хэрбээ Англи «ниитын дэлгүүртэ» орохо болоо hаа, үгырэн хосорхо гэжэ тэрэ мэдүүлhэн байна. «Ниитын дэлгүүртэ» хабаадаха хэрэг экономическа хэлсээн бэшэ, харин политическэ талаараа бэеэ тушаалга болохо гээд генерал-майор Ричард Хилтон хэлээ.

«Ниитын дэлгүүртэ» орохо хэрэгые буруушаадаг бүлгэмэй түрүүлэгшэ Н. Л. Смит мүн лэ буруушааhан үгэ хэлэбэ. Энэ дэлгүүртэ хабаадаха ушар Англиин бэшэ, харин Америкын гаргаhан hанал бодол болоно. Энэнь хүйтэн дайе hүжэрүүлхэ зорилготой гээд Смит hанамжалаа. Энэ дэлгүүртэ орохо хэрэгые Макмиллан, Кеннеди бэшэ, харин Англиин арад зон шиидхэхэ ёhотой. Тиимэhээ энэ дэлгүүртэ хабаадахагүйн түлөө Англиин арад тэмсэхэ ушартай гэжэ Смит уряалба. Дайнай hүүлээр Англи США-гай дура зоригоор политикаяа ябуулна гээд граф Сэндуич hанамжалаа.

Англиин «ниитын дэлгүүртэ» орохогүй гэhэн резолюциие митингдэ хабаадагшад нэрьемэ альга ташалга доро багалан абаба.

18 гүрэнүүдэй хабаададаг комитедтэ

ЖЕНЕВА, августын 27. (ТАСС). 18 гүрэнүүдэй хабаададаг комитедэй мүнөөдэрэй заседанида США-гай, Англиин делегаци договорой хоёр проект оруулба.

Ядерна туршалгануудые болюулха тухай асуудалаар США-гай түлөөлэгшэдэй урдань оруулагдаhан дурадхалнууд договорой түрүүшын проект соо тодорхойлогдонхой.

Хэрбээ бүхы асуудалнуудые хараада абаhан хэлсээнэй баталагдаагүй hаань, агаарта, уhан доро, замбуулин дайдада туршалга хорихо хэлсээ баталбал зүйтэй гээд А. Дин, Д. Годбер гэгшэд мэдүүлбэ.

Богонёор тодорхойлбол, Англиин, США-гай түлөөлэгшэдэй оруулhан дурадхалнууд буу зэбсэг саашадаашье ехээр бэлдэхэ гэhэн зорилготой бшуу.

США-да замбуулин д... онгосо Венерэ т... табигдаба

НЬЮ-ЙОРК, авгус... (ТАСС). Холбоото ... Канаверал тохойhоо ... тээшэ «Маринер-2» ... замбуулин дайдын он... нөөдэр үглөөгүүр таб...

Ап агентствын корре... тын мэдээсэhээр, з... дайдын онгосын ям... лэлтэйгээр дабшажа ... ниие хараха Урда ... Австралиин станцину... час болоод байхада ... хойлхо гээд тэрээни... hан хүнүүд мэдүүлээ.

„Маринер-2“ он... ниидэжэ ябаhан

НЬЮ-ЙОРК, авгу... (ТАСС). Канаверал ... информационно аг... мэдээсэhэнэй ёhоор, ... нер-2» түхэлэй за... дайдын Америкын он... кетын түрүүшын ша... дэлхэеэ болиhоной ... уридшалан хараа... замhаа хадуураа. Ур... раалагдаhанда орхо... ринер-2» түхэлэй ко... нерэhээ угаа холуур ... гарахань гээд туха... Тиигэжэ бүхы мэд... онгосо hөөргэнь да... шадахагүй байна. З... дайдын энэ онгосо ... хажуу тээгүүр 600 ... миль зайда гараха г... ниие адаглан хаража ... станцинуудай уридш... гаhан мэдээгээр тод... доно. «Маринер-2» ту... госо Венерэдэ 10 мян... хүрэтэрөө дүтэлхэ гэ... шээр тодорхойлогдо... Иигэжэ энэ замбуули... онгосо дээрэ табигда... борнууд Венерын ага... пература, тэрэнэй ... поли, радиаци туха... нүүдые дамжуулха ... байгаа.

«Маринер-2» түхэл... сые табиhан хүнүүд ... гээ шэглэлые зүб ... оруулха hэдэлгэ га... гэжэ мэдүүлбэ.

Уридшалан тодор... hоной ёhоор, «М... түхэлэй онгосо 10... туршада Венерэ тээш... юм.

НАТО-гой сэр... маневр болох...

ЛОНДОН, авгус... (ТАСС). Хойто Гре... цида сентябриин 25... хүрэтэр НАТО-гой ... ехэ маневр болох... циин. Турциин, ... США-гай сэрэгэй, ... далайн сэрэгэй хүс... невртэ хабаадаха ... «Таймс» газетэ м... Европын сэрэгүүдтэ ... Англиин стратегичес... най сэрэгүүд хабаа... газетэ бэшээ.

Редакторай орлогшо
М. Н. НИ...

Манай адрес, телефон...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26.
ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора — 46-32, зам. редак... 32-74. ответ. секретаря—27-37, отделов партийной ... пропаганды—24-74. сельского хозяйства и советского ... тельства—47-59. промышленности, транспорта, инфор... 35-14. культуры, литературы и искусства—34-05, ... и рабселькоров—40-49, отдел переводов и корре... —35-95. бухгалтерия —37-32. Для междугор... переговоров—16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства ку... Бурятской АССР.

Н00962. Зак. № 3...